

Návrh exteriérového objektu jako formy propagace problematiky „Lidé bez přístřeší“

BcA. Slavko Eichler

Diplomová práce
2010/2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Kabinet teoretických studií

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **BcA. Slavko EICHLER**
Osobní číslo: **K09229**
Studijní program: **N 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design - Prostorová tvorba**

Téma práce: **Návrh exteriérového objektu jako formy propagace problematiky "Lidé bez přístřeší"**

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická část: rešerše a analýza dané problematiky "objektíváprostoru jako forma prezentace" analýza na téma prezentace dané problem.(historie, formy souč. propagace; východiska ved. k návrhu prakt. č. práce; popis koncepce řešení, průvodní zpráva popisující řešení praktické části práce
2. Praktická část: vyprac. konc. řešení vych. z analýz a rešerší teoret.č. práce vypracování výtvarně-prostorového návrhu exteriérového objektu v návaznosti na funkci a prostor; technické řešení (konstrukce, materiál, osvětlení, způsoby instalace); koncepce barev. a mater. řešení; koncepce umístění obj. do prostoru
Rozsah práce: Teoretická část: min. 30 normostran + obrazová příloha
Forma odevzdání: formát A4, pev. vaz. 2x (1x pro oponenty, 1x příl. pro obhaj.)
Praktická část: A. Půdorysné schéma řešeného objektu včetně materiálové skladby, osvětlení, vybavení (měřítko 1:25, 1:50 - dle obs.) B. Schematické řezy (měř. dle půdorysu) C. Pohledová schemata (měřítko dle půdorysu) D. Detail (půdorys, řez, pohled, měřítko dle obsahu) E. Situace umístění objektu (měř. dle obsahu)
F. Prostorové zobrazení (perspektiva, axonometrie) G. Zákres do reálné fotografie
H. Model (měř. 1:25, 1:50); Forma odevzd.: A3 paré 2x, plakát 700/1000mm (počet dle vlastního uvážení)

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Architekt, Era, Detail, DAY, Christopher. Duch a místo. MINKE, Gernot. Building with Earth, Design and Technology of a Sustainable Architecture

Vedoucí diplomové práce:

Ing. arch. Hana Maršíková

Ústav prostorového a produktového designu

Datum zadání diplomové práce:

27. listopadu 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

20. května 2011

Ve Zlíně dne 16. února 2011

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.

děkanka

Mgr. Lukáš Gregor

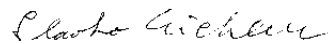
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 18.2. 2019

Jméno, příjmení, podpis

SLAVKO FISCHER

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

²⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdětku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přiměřeně k výši výdětku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

Abstrakt

Často se opakují povodně, které nadělají velké škody na obydlí i na krajině. Každou zimu umrzne v Čechách a na Moravě na ulici několik lidí. Přírodní katastrofy berou střechu nad hlavou deseti tisícům obyvatel. Návrh prostorového objektu – nouzového přístřeší pro lidi bez přístřeší – propaguje téma nutného zázemí jako otevřenou otázku, která se dotýká každého.

Přístřeší namísto bydlení je reakcí na značně omezené možnosti: peníze, na materiál, prostor, technika, doprava materiálu a manipulace, zájem veřejnosti. Mít skromné a slušné bydlení pro každého je jinou otázkou. Hledat odpovědi na uspořádání prostoru lze jen společně.

klíčová slova: bez domova, bez přístřeší

ABSTRACT

Exterior Structure Plan promoting homeless people issues

We can see floods coming back again and again causing a lot of damage to homes and to the land. There are dozens of people freezing to death on the streets every winter. Natural disasters take away the shelter from thousands of people. The Exterior Structure Plan of emergency shelter for homeless people is promoting the issue of having an essential base as an open question that actually pertains to everyone.

The emergency shelter plan is a reaction to considerably limited resources: money, material, space, technology, shipment and handling, and the interest of the general public. It is also a reaction to these days risks.

To have a modest housing for everyone - that is another issue. Anyway, seeing answers to spatial arrangement is perhaps easier to do hand in hand.

Keywords: homeless, obdachlos, sans domicile fixe, SDF

Děkuji Haně Maršíkové za vedení této práce.

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce
a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
0.0.1 Lidé bez přístřeší.....	10
0.0.2 Od osobního ke společenskému – Jan Mlčoch vlastními slovy.....	12
0.0.3 O Janu Mlčochovi.....	16
0.0.4 O individuálním přístupu Bořka Šípka a o divadelním prostoru	16
0.0.5 Skromnost v Thajsku.....	18
0.0.6 Výtvarná dílna jako příběh.....	18
0.0.7 Další příklad veřejné akce – skupina Die Fabrikanten v Rakousku.....	18
I TEORETICKÁ ČÁST.....	19
1 VAZBY A SOUVISLOSTI	20
1.1 OHROŽENÍ.....	21
1.1.1 Zdánlivá jistota.....	21
1.1.2 Současná rizika.....	21
1.1.3 Nedostupné bydlení.....	21
1.2 SOCIOLOGICKÝ POHLED – PŘÍBUZNÉ TEORETICKÉ PRÁCE	22
1.2.1 Chudina a squatting.....	22
1.2.2 Pes a bezdomovec.....	22
1.2.3 Očima mladých dospělých.....	22
1.2.4 Meziválečné sociální bydlení.....	22
1.2.5 Kočovný život.....	23
1.2.6 Poutníci.....	23
1.3 SROVNÁNÍ S JINÝM PROSTŘEDÍM.....	23
1.3.1 Německy mluvící oblasti.....	23
1.3.2 Sídliště obytných přívěsů v Kolíně nad Rýnem.....	24
1.3.3 Hnutí „Děti dona Quijota“ ve Francii.....	25
1.3.4 Srovnání s Norskem.....	27
1.3.5 Městský mobiliář v Austrálii.....	28
1.3.6 Zábrany proti sezení a ležení v Londýně.....	29
2 ODLIŠNÉ PŘÍSTUPY K ŘEŠENÍ.....	30
2.0.1 Přístřeší pro bezdomovce ve Vrchlického sadech	30
2.0.2 Mobilní buňky pro romské spoluobčany.....	30
3 INSPIRACE	32
3.0.1 Umbrella House – Kengo Kuma.....	32
3.0.2 Carton House.....	34
3.0.3 Chile: Sociální bydlení Iquique.....	35
3.0.4 Přístřeší z obalů na mléko jako origami.....	36
3.0.5 Divadelní mobilní stan „Ppod“ v Anglii.....	37
3.0.6 Skládací pohovka z papíru	37
3.0.7 Stan Bamboo pro oběti zemětřesení.....	39
3.0.8 Mobilní zázemí pro bezdomovce od Paula Elkinse.....	40
3.0.9 Florida, Pinellas Hope.....	41
3.0.10 Mobilní přístřeší EDAR	42
3.0.11 Realizace minimální chatky z Emily Carr University.....	43

3.1	LIDOVÉ STAVBY, TRADICE A ŘEMESLO.....	44
3.1.1	Hliněné stavby.....	44
3.1.2	Slaměné došky.....	44
3.1.3	Šindele.....	48
3.1.4	Dřevostavby.....	48
3.1.5	Roubenka.....	48
3.1.6	Hrázděné stavby.....	49
3.1.7	Srub.....	49
3.1.8	Norské stavby ze dřeva a zelené střechy.....	50
3.2	INSPIRACE TVARY	52
3.2.1	Kruh, koule, kupole.....	52
3.2.2	Řetězovka.....	52
4	MARKETING, VÝCHODISKA A CÍLE.....	54
4.0.1	Prezentace v souvislostech.....	54
4.0.2	Příklad Nadace Terezy Maxové dětem.....	54
4.1	ČITELNOST SDĚLENÍ.....	54
4.1.1	Východiska.....	54
4.1.2	Cíle.....	54
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	55
4.2	POŽADAVKY NA EXPOZICI.....	56
4.2.1	Náklady.....	56
4.2.2	Recyklovat materiál.....	56
4.2.3	Nocování.....	56
4.2.4	Přemístitelnost.....	56
III	PROJEKTOVÁ ČÁST.....	57
5	NA ÚVOD PROJEKTOVÉ ČÁSTI.....	58
5.0.1	Společná dílna jako workshop.....	58
5.0.2	Spoluvytváření.....	58
5.0.3	Vazby.....	59
5.1	FUNKCE.....	60
5.2	DISPOZICE	61
5.2.1	Půdorys.....	61
5.2.2	Umístění.....	62
5.3	KONSTRUKCE.....	62
5.3.1	Vyrovnání palet.....	62
5.3.2	Zatížení palet proti větru.....	63
5.3.3	Izolace proti vlhkosti od země.....	63
5.3.4	Tvar.....	63
5.3.5	Rozměry.....	63
5.3.6	Vnitřní oblouk.....	63
5.3.7	Vnější oblouk.....	65
5.3.8	Nosníky – žebra klenby.....	65
5.3.9	Výztuže v podélném směru.....	65

5.3.10	Stěny oblouku a spoj se žebry.....	65
5.3.11	Izolace proti dešti, vnější plášť.....	66
6	POUŽITÉ MATERIÁLY.....	67
6.0.1	EURO-palety.....	67
6.0.2	Izolační PP deska.....	67
6.0.3	Vlnitá lepenka.....	68
6.0.4	PET lahve	68
6.0.5	Šňůry.....	68
6.0.6	Dutinkový plast.....	68
6.0.7	Vázací pásy.....	68
6.0.8	Písek a kameny	69
7	JINÉ MOŽNÉ MATERIÁLY.....	70
7.0.1	Cartonplast, proplast.....	70
7.0.2	MgO panely.....	70
8	CENA.....	71
	ZÁVĚR.....	73
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	77
	SEZNAM TABULEK.....	79
	SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

0.0.1 Lidé bez přístřeší

Podle informací z veřejných zpráv umrzlo během letošní zimy více než 20 lidí bez přístřeší. Nejméně osm dalších uhořelo v opuštěných ruinách. Ve společnosti, ve které jezdí automobily v hodnotě milionů korun, by měl mít každý možnost zvládnout důstojně i situaci bez přístřeší.

Obr. 1. bez přístřeší v Milánu, autor: Gae La Rocca (Zanni)

Přírodní pohromy přicházejí nečekaně. Každý by měl mít možnost krizové období bez přístřeší přečkat, aby se potom mohl vrátit zpět k běžnému společenskému životu.

Vzhledem k místnímu podnebí, které je velkou část roku studené, si tu nelze život bez obydlí představit. Obydlí tu hraje zásadní roli. Žít bez přístřeší je i krátkodobě velice obtížné. Je to téměř nemožné. Tradice stavění sahají hluboko do minulosti. Některé tradice jsou stále přítomné v místní kultuře, jiné se vytratily. Inspirativní příklady obydlí se nabízejí od pravěku až po současnost.

Záměrem této práce je upozornit na neřešený závažný společenský problém, na situaci osob bez přístřeší. Pomocí vnější expozice připomenout základní téma obydlí skupině bydlících i nebydlících. Otázky kvalitního dlouhodobě použitelného obydlí, stejně jako otázky spojené s urbanismem, jsou nad rámec této práce.

Jsou to témata pro širší společnost. Hledat řešení lze jen společně. Cílem této práce je na jedné straně upoutat pozornost veřejnosti a na druhé straně nabídnout krátkodobé alternativní přístřeší. Prvotní inspirací pro tuto práci byla veřejná akce výtvarníka Jana Mlčocha z roku 1980. Proto zde hned na úvod cituji rozhovor skupiny Ládví s panem Mlčochem na téma „bez přístřeší“, jako aktuální začátek.

0.0.2 Od osobního ke společenskému – Jan Mlčoch vlastními slovy

Jak se dnes díváte na vaše akce ze sedmdesátých let?

Jan Mlčoch: „Musím se přiznat, že se na ně nijak nedívám, pro mě byly aktuální v sedmdesátých letech. Dostal jsem se k nim takovou záhadnou cestou. Na jednu stranu jsem od svých sedmnácti let pracoval v depozitáři Národní galerie, kde mýma rukama procházely věci od Slavička, Zrzavého, až po českou tvorbu šedesátých a sedmdesátých let. To byla pro mě velká zkušenost. Druhá, velká a určující zkušenost byla, že jsem se ve sbírce české malby 20. století seznámil s Karlem Milerem a později jeho prostřednictvím s Petrem Štemberou, který pracoval v Uměleckoprůmyslovém museu v Praze. Tito dva lidé na mě měli velký vliv. V roce 1974, kdy jsem dělal svou první věc, Výstup na horu Kotel, mi bylo jednadvacet let. Tehdy jsem se zajímal o současné světové umění, ale informací tady samozřejmě mnoho k dispozici nebylo. Ty měl právě Petr Štembera, protože byl v kontaktu s celou řadou lidí ze světa.“

Jakým způsobem jste informace a kontakty ze světa tehdy získávali?

Jan Mlčoch: „Jakkoliv ta sedmdesátá léta byla odporná, šedivá, blátivá a umaštěná, prostě hnus, zejména ta první polovina, to byl přímo močál ... , tak na druhou stranu tu stále, na rozdíl od padesátých let a období nacistické okupace, fungovala pošta. A právě prostřednictvím pošty byl Petr Štembera a později i my v kontaktu s lidmi ze světa. Petr Štembera a Karel Miler dělali akce od konce šedesátých let a měli tak už nějaké kontakty vytvořené. Dá se říci, že já jsem se do té rukavice jen navlékl. Také jsem naštěstí nežil z nostalgie a vzpomínek na šedesátá léta, jako tehdy hodně lidí v Čechách. Mně bylo v roce 1968 patnáct let a největší zážitek ze začátku šedesátých let byl pro mě Gagarin, rakety a samozřejmě okupace v roce 1968, nikoliv leden 1968. Já jsem zkrátka nostalgii necítil a na vzpomínání jsem byl moc mladý. Ale přes své kamarády jsem si obešel starší umělce, kteří mě zajímali. Byl jsem u Jana Svobody, Adrieny Šimotové, Václava Boštíka ... , lidí, kteří si podrželi otevřenost a nežili z těch zmiňovaných vzpomínek a nostalgie. Seznámil jsem se s Jiřím Kolářem a postupně i s dalšími, s Antonínem Dufkem, Jiřím Valochem, brněnským okruhem, také s lidmi ze zahraničí, kteří nás zajímali. Z Kalifornie to byl Chris Burden, Terry Fox, z Evropy Marina Abramović s Ulayem. Marina s Ulayem nás navštívili i v Čechách. Stejně tak Chris Burden a Tom Marioni.“

Petr Štembera zajišťoval i překlady textů ze zahraničí. Už tehdy v Itálii působil Giancarlo Politi, vydavatel Flash Artu. Ten byl velmi otevřený. Přes Karla Milera se seznámil se svou současnou ženou Helenou Kontovou. Pro mě bylo velmi důležité i přátelství s Milanem Knížákem, se kterým jsem se setkal v polovině sedmdesátých let, kdy ho zrovna pustili z vyšetřovací vazby. Do konce osmdesátých let jsme byli v dobrém kontaktu s ním i s jeho ženou Marií. Bylo to setkání se skutečně svobodným člověkem, kterých tady bylo v té době sakramentsky málo. Knížák si dokázal velmi tvrdě vybojovat a vyvzdorovat prostor své osobní svobody. V tom byl naprosto výjimečný.“

V roce 1979 probíhala v amsterodamské galerii De Appel výstava Works and Words, na kterou byli pozváni umělci z tehdejšího východního bloku. Kromě Čechů, kteří nedostali oficiální povolení, se jí osobně zúčastnili umělci z Polska, NDR, Maďarska a Slovenska. Pokud správně počítáme, bylo vám sedmadvacet let. Jak k vaší účasti na výstavě došlo?

Jan Mlčoch: „Musím se přiznat, že v roce 1979 mě už ty věci ... (akce z počátku sedmdesátých let, pozn. red.) moc nezajímaly. K výstavě Works and Words si nic zvláštního nepamatuji, pro mne byla později důležitější nabídka samostatné výstavy v galerii De Appel. To byla poslední věc, kterou jsem dělal. Bylo to v roce 1980. Navštívila nás tehdy v Čechách kurátorka holandské galerie De Appel a nabídla mi výstavní termín. Vymyslel jsem pro galerii bezplatnou noclehárnu. Společně jsme pak zorganizovali vnitřní vybavení a její řád. Domluvili jsme se na aspoň třiceti lůžkách, aby měl každý k dispozici lampičku, svou židli, přístup na toaletu a možnost vaření. Současně jsem žádal o povolení vycestovat do Holandska, o výjezdní doložku a devizový příslib. Od Ministerstva vnitra jsem však dostal odpověď, že se moje cesta neslučuje se zahraničními zájmy Československé republiky. Bohužel jsem tak neuskutečnil to, co jsem měl naplánované – přijet do Amsterdamu jako anonymní člověk z ulice a pár dní v bezplatné noclehárně v prostorách galerie přespát.“

Jaké byly na noclehárnu ohlasy?

Jan Mlčoch: „Ta noclehárna skutečně výborně fungovala. Termín se shodou okolností zrovna trefil do termínu pořádání tzv. festivalu bláznů, což je vlastně karnevalové veselí, kdy vzbouřený dav přebírá město. Myslím, že jsem jeden z mála umělců v Čechách, společně s Karlem Gottem, kteří se mohou z té doby pochlubit děkovnými dopisy ze zahraničí.“

A sociální rovina této akce? Je to přece něco úplně jiného, než jste dělal na začátku...

Jan Mlčoch: „Je to samozřejmě něco jiného. Na začátku jsem se zabýval výhradně sám sebou. Od druhé poloviny sedmdesátých let, především díky Chartě 77, se v Čechách naprosto změnila atmosféra. Nevím, jestli je to takhle vnímáno obecně, ale pro mě to velká změna byla. Od života v bunkru se to začalo najednou otvírat, i když drasticky, tak přece jen začala fungovat lépe reakce na politiku a okolní svět. Dříve to bylo hodně hurónství na zakázaných koncertech, osobní vzdor. Od roku sedmdesát sedm jsem zaznamenal posun k určité organizovanosti a uvědomění si souvislostí, širších společenství. Něco, co v osmdesátých letech šlo k paralelní společnosti, která už nebyla v podzemí, ale nárokovala si právo na slunci. A mě přestaly zajímat ty jájovské věci z počátku sedmdesátých let a naopak jsem se zajímal o Armádu spásy nebo misijní činnost. Četl jsem dopisy barokních misionářů z Jižní Ameriky atd. To mě tehdy zajímalo. Prostě od toho osobního přístupu ke společenskému.“

Vy jste byl u nás vlastně prvním, kdo přemýšlel o umění jako o sociálním projektu.

Jan Mlčoch: „Ne, nebyl jsem první. Určitě v této rovině uvažoval již v šedesátých letech Milan Knížák, když tvořil projekt Města v poušti. To byl utopický projekt nového města a společnosti. To byla science fiction šedesátých let. Ale můžete couvat až do padesátých let k Boudníkovi, a hlavně k architektům...“

Město v poušti nám připadá pořád spíše jako osobní než sociální projekt. Mysleli jsme více projekty, kde se ego umělce naprosto potlačuje...

Jan Mlčoch: „Určitě byly i takovéhle křehčí věci. Například Petr Štembera dělal pěknou věc. Do opuštěného dřevěného domku na Klárově umístil lůžko pro kohokoli, kdo ho bude potřebovat využít, ať už bezdomovec nebo milenci. Vyčistil v ruinách kout a dal tam lehátko...“

U té vaší noclehárny nám také připadá zajímavé, že jste ji udělal v galerii. Ve spojení s galerijní institucí jste zcela změnil funkci jejího výstavního prostoru. Nechtěl jste ještě někdy realizovat něco podobného, kde by se projevil tento společensky angažovaný přístup?

Jan Mlčoch: „Mě vlastně to ryzí, čisté umění moc nezajímá, dodnes si víc než uměleckého gesta vážím toho, když někdo udělá školu nebo zařídí domov důchodců. To považuji za závažnější než kdejaké umění. Já jsem se dvacet let poté (po výstavě v galerii De Appel, pozn. red.), v devadesátých letech, dostal do Paříže, kde jsme dělali výstavu. Po vernisáži nás pozvali na recepci do nově zrekonstruovaného Českého domu, kam nikdo nepřišel.“

Tehdy jsem jim říkal, ať se z tohoto domu, který neměl žádný program, byl to naprosto mrtvý dům, udělá přes léto noclehárna pro studenty, stejným způsobem jako moje noclehárna v Holandsku. To se zcela nabízelo... Na to člověk nemusí být umělec, aby ho to napadlo... Přiznejme si, že i umění může být odpad. I umění může být něco, co znečišťuje prostředí. Může ho být klidně trochu míň. Co opravdu nesnáším z uměleckých gest, to je například dnes tak oblíbený humor ve veřejném prostoru, tím myslím ty plastiky obřích rozměrů, které rozvíjejí nějaký vtíp. Toto umění bych překul zpátky do zbraní!

Nebyla by to žádná ztráta na kulturní mapě Prahy... Já si skutečně víc než celé kulturní scény po roce 1989 vážím takových aktivit, jako je nadace Člověk v tísní, Adria, Naděje nebo Česká katolická charita. To je pro mě daleko závažnější než celá kulturní fronta.“

Kdybyste měl porovnat sedmdesátá a osmdesátá léta se současností, v čem vidíte největší rozdíl?

Jan Mlčoch: „Myslím, že se v současné době sedmdesátá léta zbytečně shazují a současně adorují. Přesunout tu dobu jen do umakartových kulís, to je chyba. Zapomíná se, že to byl svým způsobem pokus o sociální bydlení. Pro mnohé lidi to bylo určitým východiskem, jak aspoň nějak bydlet. Nahlížet na panelovou výstavbu jenom z pohledu, že je to něco, co se tehdy na Západě již nestavělo, to je velké nepochopení časové a místní. Když chcete porovnání sedmdesátých let a současnosti, tak musím říci, že sociální problematika je dnes na vedlejší koleji. Dnešní adorování mafiánského fotbalu, idiotských olympijských her, obludně drahých dálnic a naprostý nezájem o sociální programy, programy pro menšiny, seniory, pro mladé lidi, nemocné a invalidy mi vadí. Jen pro zajímavost, odhaduje se podle oficiálních statistik, že tvrdými drogami je v Čechách postiženo 31 až 32 000 lidí, to máte dvě města o velikosti Rakovníku. Nad tím se nikdo nepozastavuje, ale uvažujeme nad tím, zda Kačenka Neumannová bude mít hezké závody v Liberci. Ta krátkozrakost a slepota vůči sociálním projektům ze strany státu a zastupitelů je naprosto neomluvitelná. Jediný příklad z historie. K desetiletí samostatného Československa byly 28. října 1928 otevřeny Masarykovy domovy pro seniory, dnešní Thomayerova nemocnice v Krči, ale i řada škol, lázní, nemocnic atd. Srovnejte to s dneškem... Senioři své Masarykovy domovy dodnes nemají zpět. Praha chce olympiádu a není schopna skoro dvacet let vyřešit problematiku sociálního bydlení, taxikářů, bezdomovců, ale dokonce ani veřejných záchodů nebo čistoty města. Zdá se, že zelenou mají jen gigantické projekty za miliardy... Ty prý umíme.

Na druhou stranu si řeknete, že každý umělec může dnes dělat co chce, každý může žádat o granty, cestovat kam chce, kdy chce. Ale kvalitní umění se nerodí z toho, jestli někdo něco může nebo ne, to je velké nedorozumění. Kupodivu velice autentická a silná díla vznikla za německé okupace a v padesátých letech. Doba ekonomické konjunktury není zárukou kvalitního umění.“

Děkujeme.

Pramen: Ládví (2005 v Praze) je umělecká skupina, která systematicky realizuje společensky prospěšné intervence ve veřejném prostoru, převážně v lokalitě Ládví, části sídliště Ďáblice v Praze. Skupina dosud uskutečnila přes dvacet projektů. Členové skupiny Ládví jsou Jan Haubelt, Tomáš Severa, Adéla Svobodová a Jiří Thýn. Více o skupině na <http://www.ladviweb.ic.cz>.*

0.0.3 O Janu Mlčochovi

Ve výtvarném umění šedesátých let se objevuje výrazný příklad intervence na téma bytí bez střechy nad hlavou. Jde o výstavu malou svým rozsahem a časově poměrně krátkou. I s odstupem času však zůstává nebývale působivá. Snad právě díky svému zaměření, sociálnímu kontextu i poetickému způsobu zpracování. Přehledné sdělení o této akci přináší rozhovor výtvarné skupiny Ládví se samotným autorem této výstavy, panem Janem Mlčochem. Rozhovor publikuji v nezkrácené původní podobě, vzhledem k významu této akce, jakož i výstižnosti a srozumitelnosti textu. Autor zde přibližuje, co bylo jeho záměrem.

Jan Mlčoch (narozen 1953 v Praze) je jedním z čelních představitelů performance sedmdesátých let. Do roku 1980 realizoval kolem třiceti akcí. Poslední z nich proběhla v roce 1980 v Amsterdamu, kde přeměnil prostor galerie De Appel na bezplatnou noclehnárnu. V současné době pracuje jako kurátor sbírky fotografie v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze.

0.0.4 O individuálním přístupu Bořka Šípka a o divadelním prostoru

Několik poznámek z knihy rozhovorů a zamyšlení [14] pana Bořka Šípka, která se dotýká tématu veřejného prostoru, inscenování a individuálního přístupu. Pan Šípek připomíná význam osobního přístupu: „...Snažím se mít vztah ke každé zakázce...“ Jako by se snažil dávat i objektům, které vytváří, pokaždé individuální lidský rozměr. Příkladem je i jeho židle Bambi, vytvořená s odkazem na jeho ženu, baletku. Bořek Šípek se také pokoušel o intervence ve veřejném prostředí, například při přestavbě nevěstince či na veletrhu s inte-

riérovými prvky, kde nechal připravit divadelní představení padajících váz ve větru.

K veřejnému prostoru, inspiraci a vztahům mezi objekty říká: „Když nakreslím před budovu schody, znamená to, že do ní lidé budou vstupovat s jiným pocitem, než když do ní vejdou přímo. Mohu je nechat stoupat rychle, nebo pomalu...“, „...Když člověk prochází barokní ulicí nebo vstoupí do barokního domu a padne na něj světlo, je to něco, co už ho inspirovat může. Ta inspirace je dojmová. Když jsem v Turecku procházel Artemis (...), uvědomil jsem si, kolik inspirace tam architekt najde, když se dívá. Jde o průhledy, poměry či sloupořadí před chrámem, než se do něj vstoupí. Tam je jasně vidět, že architektura nejsou ty sloupy, ale prostor mezi nimi. Jde o to, že pozitivní a negativní prostor mezi nimi dělá architekta architektem. Nejde říct, že tyhle stěny, to je architektura, ale naopak vlastně prázdno, jež je stěnami ohraničeno, to je architektura. Tuhle inspiraci si dovedu představit i v současné architektuře. Než vstoupíme do domu, je dobré projít nějakým prostorem, nejlépe zelení, zahrádkou, nebo alespoň otevřeným vstupem se stříškou...“

„Architekt může dát lidem pocit jistoty v prostoru, ale samozřejmě i nejistoty.“

K výhodám divadla a inscenování před architekturou poznamenává „Móda patří k dnešní kultuře. Je výrazem doby a může na ní reagovat daleko rychleji než architektura, ostatně stejně jako divadlo. Architektura je těžkopádný slon, který je skoro deset let pozadu. Než se postaví barák, tak to trvá tři čtyři roky, košile je ušitá za tři čtyři dny... ...Architektura je velmi pomalá, divadlo může být barometrem okamžitého času, to se mi na něm líbí, to mě fascinuje, to mu i závidím. Může reagovat okamžitě a aktuálně a navíc **může si dovolit být záporné jako komentář k něčemu, co se děje v životě kolem nás**. To může architektura opravdu jen stěží. Divadlo se dovede i vysmívat! Architektura by si měla dávat pozor na to, aby v budoucnu nevadila. Když autor napíše hru, režisér ji za pár týdnů nastuduje a hra se hned hraje. Divadlo je dokonce rychlejší než film. Tyhle aspekty někdy ve své profesi postrádám, nemám je kde realizovat. To je možná důvod, proč jsem v Holandsku začal dělat performance.“

Citáty zde uvádím jako příklad přístupu, který se dá použít i u tématu „lidé bez přístřeší“. Uvažovat o problematice bytí bez střechy nejprve jako o vytvoření prostoru, až druhotně jako o „úsporné“ stavbě.

Kdyby se problematika „bytí bez přístřeší“ zjednodušila na vnímání „bezdomovců“ jako obtížné složky společnosti, kterou je lépe vytlačit na okraj lidského sídliště, vytratil by se zde právě individuální rozměr.

0.0.5 Skromnost v Thajsku

Pan Bořek Šípek říká: „Jsem často v Thajsku a tam vidím domečky dva na tři metry, kde bydlí rodina s pěti dětmi. Večer si lehnou vedle sebe na zem a jsou šťastní. Čím víc mám, tím víc si uvědomuju, že tohle málo stačí.“

0.0.6 Výtvarná dílna jako příběh

Pan Bořek Šípek píše: „Každá věc, kterou dělám, má svoji historii, svůj příběh. Židle nebo pohovka, která není anonymní, si spíš najde zákazníka. A zákazník najde vztah k ní.“

0.0.7 Další příklad veřejné akce – skupina Die Fabrikanten v Rakousku

Tvůrčí skupina Die Fabrikanten dostala od města Linz nabídku, připravit expozici, která by upozornila obyvatele města na problematiku odpadu. Autoři projektu k tomu přistoupili svérázným způsobem. Jednoho rána zaplnili náměstí uprostřed města do zástupů seřazenými kontejnery. Akce zapůsobila jako výrazná reklamní kampaň. Ještě týž večer a příští den byla v popředí ve všech místním médiích zpráva o kontejnerech a odpadu. *Pramen: [25]*

Obr. 2. náměstí zaplněné popelnicemi, Linz

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VAZBY A SOUVISLOSTI

Žádná stavba nestojí jen sama o sobě. Smysl stavby vymezují objekty svými přirozenými vazbami na okolí: na přírodu, krajinu, na cesty. Prostor slouží lidem. Naše okolí je uspořádáno komplexně – prolínají se v něm odlišné roviny: společenské, soukromé, technické, kulturní, historické...

Lidé bez přístřeší se svým způsobem ocitají mimo fungující vazby, ať už jsou to vazby na vlastní rodinu, či v širším měřítku vazby na společnost. Chybí jim harmonie. Téma „bez přístřeší“, jakož i téma „přístřeší“ je téma společenské. Podobně jako otázka, jak může samotnou kvalitu života ovlivnit prostorová tvorba. *Zda a jak může uspořádání prostoru ovlivnit vývoj mezilidských vztahů? Může uspořádání prostoru situaci „lidí bez přístřeší“ zlepšit?*

Obr. 3. spánek u mostu Legií (vlnitá lepenka jako používaný materiál)

Bydlení nepředstavuje jen objekt určitých fyzických vlastností, chránící před deštěm, zimou, hlukem, vlhkostí a podobně. Bydlení utváří zároveň sociální seskupení – společnost. Prostředí, které umožňuje udržovat stálé kontakty i navazovat nové.

1.1 Ohrožení

Pro člověka s jistou existencí je otázka bytí „bez přístřeší“ možná nezajímavá. Probudí se ve své posteli, uvaří si kávu, dobrou snídani. Většina zaměstnaných se bezdomovci nezabývá. Připadají si dostatečně jiní natolik, aby se tím sami zabývat nemuseli.

1.1.1 Zdánlivá jistota

„Mne se to netýká. Nechci mít takového souseda.“ Ze sociologických výzkumů vyplývá, že obvyklou zpětnou vazbou zaměstnaného a standardně bydlícího občana je pocit, že se ho takové problémy netýkají, přesněji řečeno, že se považuje za dostatečně jiného natolik, aby s lidmi bez domova neměl nic společného.

1.1.2 Současná rizika

Přijde povodeň nebo požár, k tomu nedostatečné pojištění. Povodně i špatné pojistky se už staly součástí posledních let. Cesta k nouzi může být rychlá. Bohužel je až příliš mnoho konkrétních případů, kdy lidi přílišná důvěřivost dohnala až k zoufalství. Přišli o zaměstnání i veškerý majetek. Dostupné informace ukazují, že více než osmdesát procent lidí bez trvalého bydliště, kteří požádají o pomoc v nouzi, je mladých, v produktivním věku, kteří se nepřiměřeně zadlužili. Cesta ke ztrátě trvalého bydliště se zdá, pro jednotlivce, mnohdy nepředstavitelná. Ceny nového bydlení jsou pro člověka bez prostředků nedosažitelné.

Neschopnost platit výdaje nebo závazky, dluhy, stát se obětí podvodu – je toho dost, co může přivést člověka do bezvýchodné situace.

1.1.3 Nedostupné bydlení

Potíže získat, či udržet si vhodné bydlení jsou ostatně vlastní lidem napříč celou společností, netýkají se jen nešťastně zadlužených obětí. Také proto je téma „bez přístřeší“ širší otázkou. Jednoduché dostupné bydlení stále chybí.

*Jaká je souvislost mezi krajní nouzí, minimem k přespání a politikou sociálního bydlení?
Jaká jsou rizika, spojená se ztrátou bydliště a zaměstnání?*

1.2 Sociologický pohled – příbuzné teoretické práce

V archivu vysokoškolských kvalifikačních prací Masarykovy univerzity v Brně je evidováno více než dva a půl tisíce písemných prací týkajících se „bezdomevství“ a osob „bez přístřeší“ (www.theses.cz). Uvádím zde některé z nich.

1.2.1 Chudina a squatting

Libor Hejna z Fakulty humanitních studií UTB se ve své bakalářské práci [4] zabývá „Možností návratu bezdomovců do běžného života“. Popisuje vývoj chudiny v rámci století a změny postojů k chudině, ze strany státu a ze strany veřejnosti.

1.2.2 Pes a bezdomovec

Pavína Fojtíková píše v bakalářské práci o přátelství mezi člověkem a psem v životě bezdomovců. [3]

1.2.3 Očima mladých dospělých

Jana Šalbabová se ve své diplomové práci zabývá otázkou, jaké je povědomí mladých dospělých o bezdomovectví. [16]

1.2.4 Meziválečné sociální bydlení

Tématem Lucie Vašíčkové v její diplomové práci bylo meziválečné sociální bydlení na Moravě, s důrazem na oblast Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm a Vsetín. [17]

Téma bytí bez přístřeší je přítomné dlouhodobě. Společnost reaguje na toto téma například aktivitami v rámci soukromých nadací, ale i v rámci státních sociálních programů. Snahou sociálních programů je poskytnout lidem bez přístřeší šanci dostat se z vlastní vůle a s pomocí opět k vlastnímu samostatnému bydlení. Města investují různé finanční prostředky do nouzových zařízení pro nezbytné přenocování i do přechodných ubytovacích zařízení. Jak sami zástupci měst uvádějí, je zřejmé, že prostředky, jež je nutné vynakládat na přechodné ubytování, jsou vyšší, než jaké potřebuje jednotlivec k užívání trvalého bydliště.

1.2.5 Kočovní život

Situaci života Romů přibližovala například mladá česká fotografka Marie Zachovalová, která dokumentovala bydlení a život Romů na Slovensku.

Cikánům a jejich životu se výrazně věnoval například také fotograf Jaroslav Koudelka.

1.2.6 Poutníci

Samostatnou kapitolou jsou poutníci, cestovatelé a tuláci. Zmiňuji je zde, protože je to z pohledu designu příbuzná oblast, která má s bytím bez přístřeší některé společné prvky. Setkáváme se s návrhy předmětů, mobilních obydlí i konkrétními komerčními produkty, které mají posloužit jako pomůcky pro cestování, či v krizových situacích.

Některá již existující řešení je snazší převzít. Zásadní rozdíl je ale v tom, zda se lidé putování a s tím souvisejícímu způsobu života věnují plánovaně a dobrovolně. V oblasti „bytí bez přístřeší“ se pohybují lidé ne dobrovolně.

Poutníci se vydávají do světa, často s minimálními prostředky. Strádání vnímají jako část poznání. Nemít jistou střechu nad hlavou jim vyhovuje. Nouzi si nepřipouští.

Například jedenadvacetiletý Alex, který se vydal v roce 2010 na cestu ze severozápadního Německa, přes Čechy, do Řecka. Na otázku: „co dělá, když nemá co jíst“, odpovídá: „Když mám hlad, tak si vytáhnu něco z batohu, vždy tam něco mám.“

Loni prošel přes české území také francouzský poutník Olivier Pieczonka. [18] Jako „poutník“ vlastně není „bez přístřeší“. Pro nocování využívá pohostinství církve. Obyčejně zůstává na své pouti přes noc v kláštorech a na farách. Poutníkům pomáhá publicita. Schovávají si ústřížky z médií se zprávami o nich, které jim ulehčují získat potřebnou důvěru na dalších místech své poutě.

1.3 Srovnání s jiným prostředím

1.3.1 Německy mluvící oblasti

V německy mluvících oblastech se říká lidem bez bydliště „Penner, Berber, dříve také Landstreicher nebo Stadtstreicher, Obdachlose“. Většina těchto slovních označení již obsahuje zažitý negativní podtext. Mírnější je označovat jednotlivce bez pevné adresy jako „Wohnungslose“, bez bydliště.

Kdo dnes žije na okraji společnosti, relativně bohaté, zůstává obyčejně trnem v oku ostatním. Z pohledu pozorovatelů žijících v „relativním bohatství“ představuje viditelnou formu „chudoby“.

Také v Německé Spolkové Republice nejsou oficiálně dostupná čísla o počtu a podmínkách života lidí bez trvalého bydliště (Wohnungslose). Nedávný odhad odborné skupiny „BAGW“ (Spolková pracovní skupina pro pomoc lidem bez bydliště/ Bundesarbeitsgemeinschaft Wohnungslosenhilfe) z Bielefeldu ukazuje na přibližný počet asi 345 000 lidí bez přístřeší. Z toho žije zhruba 20 000 lidí bez ubytování na ulici, z toho je 9 000 dětí. Údaje jsou z roku 2004. Pracovní skupina BAGW dále ve své zprávě uvádí, že nejméně okolo 225 lidí v letech 1990 až 2004 umrzlo. Dalších nejméně 107 lidí bez bydliště (Wohnungslose) připravili o život mladiství pachtatelé.

Jiné odhady v Německu hovoří o zhruba 591 000 lidí bez uzavřené nájemní smlouvy na byt nebo jiný obyvatelný prostor. Společně se zhruba 269 000 vystěhovalci by to znamenalo dohromady asi 860 000 lidí „bez bydliště“. Tolik lidí pohromadě by už vytvořilo jedno úctyhodně velké město, jako je například Kolín nad Rýnem.

Téma lidí bez bydliště se i v německých zemích, obdobně jako ve Francii, stává opakovaně předvolebním heslem. Situace pro konkrétní postižené osoby se v průběhu posledních let spíše zhoršuje.

Zastřešující pracovní skupina BAGW se po francouzském vzoru snaží zabudovat právo na bydlení. Podle odborníků by neodpovídalo měřítkům sociálního státu, aby lidé byli se ztrátou zaměstnání vystaveni hrozbě ztráty bydlení. Nezaměstnanost a ztráta bydlení je začarovaným kruhem, ze kterého pak není úniku. Pokud člověk ztratí nejdříve bydliště, je o mnoho těžší, aby pak našel opět nějakou práci. Lidé, bydlící na ubytovnách, jsou totiž například paušálně vyřazeni z okruhu podpor, které přísluší lidem ucházejícím se o nové zaměstnání. [12]

1.3.2 Sídliště obytných přívěsů v Kolíně nad Rýnem

V Kolíně nad Rýnem existovalo území, na kterém dlouhodobě žili lidé v karavanech. Měli připojení na vodovod i do elektrické sítě. Město takový způsob bydlení připouštělo a tolerovalo. Situace se však časem změnila. Zesílila tendence tento způsob bydlení z města odstranit. Podobná tendence je také v Holandsku: bydlení v karavanech by podle některých zastupitelů v budoucnu nemělo existovat.

1.3.3 Hnutí „Děti dona Quijota“ ve Francii

Ve Francii je podle oficiálních údajů bez trvalého přístřeší zhruba 86 500 lidí. Podle jiné organizace, Emmaus, nemá jeden milión lidí svůj byt, 100 000 lidí žije přímo na ulici, ti zbývající žijí buď v obytných přívěsech, stanech nebo oficiálních sociálních domovech pro lidi bez prostředků. Křesťanská nadace Abbé Pierre mluví dokonce o zhruba 3,2 Milionech špatně zajištěných Francouzů.

Francie je dlouhodobě tolerantní k přistěhovalcům. Místní obyvatelé jsou zvyklí na přítomnost „lidí na ulici“. Lidé je považují za své sousedy a snaží se jim vyjít vstříc.

V Paříži se bytím bez domova dlouhodobě zabývá volné sdružení Děti dona Quijota (Enfants de Don Quichote). Ve čtvrti Clochard podnikají různá veřejná vystoupení a poskytují lidem bez přístřeší sociální služby. Spolek Děti Dona Quijota (EDQ) daroval na přelomu roku 2004 v Paříži 100 červených stanů pro potřeby lidí bez domova, které rozmístily podél kanálu Saint Martin. EDQ tím vytvořily výraznou Mediální kampaň, neboť zapojily do této pomoci širší veřejnost. Pozvání na tuto akci přijali významné osobnosti z řad umělců, politiků i novinářů, aby pak na znamení solidarity strávili společně s lidmi bez prostředků jednu noc na volném veřejném prostranství. Při té příležitosti byl vyvolán a sepsán Manifest za právo na lidské, důstojné bydlení. V následujících dnech, čtyři měsíce před presidentskými volbami, se objevila odezva na tuto veřejnou akci. Francouzská vláda reagovala snahou zabudovat do zákonů právo na bydliště a na jeho vymahatelnost. Ministerský předseda, v té době pan Villepin, se nechal slyšet, že odpovídající návrh takové úpravy zákona by se měl objevit k diskuzi v parlamentu do konce února následujícího roku.

Obr. 4. stany spolku Děti Dona Quijota podél kanálu Saint Martin

Předvolební sliby politiků vyvolaly také reakci pana Sarkozyho, který oznámil, že pokud vyhraje volby, nebudou do dvou let žádní lidé bez domova. Ministryně sociálních věcí Catherine Vautrin vyčlenila 70 milionů Euro, aby mohli lidé bez domova dostat dlouhodobější péči v nouzových ubytovnách.

Pro spolek Děti Dona Quichota to neznamena konec snažení. Sympatie vlády se jim zdá být málo. Organizace požaduje plynulou otevírací dobu ve střediscích krizového ubytování a také více sociálních bytů. Jak už to bývá, stalo se téma lidí bez bydliště předvolebním tématem, na kterém se dají získat preference, jak konstatoval také pan Bertrand Delanoë, starosta Paříže.

Zákony samy o sobě nejsou žádným řešením, pokud schází vlastní vůle jednat. Od roku 2000 je zákonem předsáno, že 20 procent z postavených novostaveb pro bydlení mají ve městě tvořit sociální byty. Přesto některá sdružení tuto normu obcházejí a raději platí stanovené pokuty.

Vedle sdružení Děti dona Quijota pomáhá lidem bez přístřeší také nadace Emmausisté. Nadaci Emmausist založil Abbe Pierre. V roce 1954 pomáhal Abbe Pierre během nezvykle kruté zimy osobně zachraňovat osoby bez přístřeší před smrtí umrznutím. Abbe zemřel v roce 2007 a jeho následovníci pokračují v jeho odkazu.

Obr. 5. lidé bez přístřeší na pohřbu Abbe Pierra, autor: grazyna letellier (ninaL)

1.3.4 Srovnání s Norskem

„Čtyři stěny ještě nedělají domov...“ , říká jedno staré norské přísloví.

V Norsku je zákonem daná odpovědnost obce zajistit alespoň krátkodobé ubytování pro lidi bez trvalého bydliště. Ve skutečnosti je tato odpovědnost obtížně vymahatelná. V Norsku vydávané veřejné prostředky na řešení problematiky bydlení jsou mnohonásobně vyšší než prostředky vydávané v České republice. Situaci ovšem zkresluje fakt, že v Norsku funguje státní fond na bydlení jako jeden celek pro všechny obyvatele, tedy i pro oblasti, které s lidmi bez bydliště přímo nesouvisí. Mluví se v přepočtu o 60 miliardách českých korun. Uvádí se, že bez stabilního bydliště je v Norsku okolo 6 000 lidí.

Norská definice bezdomovectví je široká. Součet je tím uměle zvýšený, třeba o vězně, kteří jsou v době posledních dvou měsíců před propuštěním automaticky započítáváni do statistik jako lidé bez bydlení. Obecně se sice ví, že v Norsku je mnoho přistěhovalců například z Polska, vysoká černá čísla ale brání nějakým obecnějším statistikám. Současně se diskutuje, jestli začlenit do statistik případy, kterým byla zamítnuta žádost o azyl.

Spolky, charita a zájmové skupiny, pečující v Norsku o lidi bez trvalého bydliště, se snaží o individuální a praktický přístup ke každému postiženému jednotlivci. Dále se snaží uzavírat smlouvy se samosprávou, kde se samospráva zavazuje poskytovat bydlení v nutných případech. Stát má omezené pravomoci něco lidem bez bydliště nařizovat, s výjimkou nezletilých, u kterých je možná mnohem větší přísnost.

V Norsku je také činná nezávislá nezisková organizace, zaměřená na případy zamítnutých žádostí o azyl. Je to dobrý příklad, kdy aktivisté získali spojením svých sil větší slovo. Organizace poskytuje na utajené, veřejnosti neznámé adrese ubytování lidem se zamítnutou žádostí o azyl.

Pro případy, kdy lidé nechtějí z důvodu závislosti na drogách nebo alkoholu žít izolovaně, mají v Norsku vyzkoušené takzvané „Small Houses“. Takový městský dům umožňuje lidem navazovat a udržovat přirozené kontakty s ostatními. Vzpomíná se i případ jedné paní, která opakovaně trpěla zapalováním svého bydliště. Z toho důvodu pro ni tamní organizace speciálně upravila obecní bydlení s důrazem na nehořlavost.

Pro ilustraci, nakolik je Norské prostředí sociální, se připomíná, že těžce drogově závislí lidé se nechávají „dožít“ v domech dotovaných státem.

Norové si uvědomují, že poskytovat na pronájem krátkodobé obecní bydlení vychází draž, než trvalejší bydlení. Pramen: [6]

1.3.5 Městský mobiliář v Austrálii

Sean Godsell zpracoval návrh na autobusové zastávky jako útočiště pro lidi bez přístřeší. Do běžné zastávkové lavice zabudoval ocelový rošt na spaní. Nadzvednutím sedáku se rošt odkryje a poslouží jako útočiště. Presentaci připravil pro Melbourne Fringe Festival. Jeho projekt měl zároveň ambice sloužit jako výstavní prostor pro umění. Exponáty tvoří převážně mladí lidé, na jezuitské sociální koleji, v rámci ozdravného programu. Potýkají se s bezdomovectvím, užíváním drog nebo duševní nemocí. Pan Godsell zkoušel i připravit parkovou lavičku s možností přespání (Park Bench House). Opět s použitím sedáku coby odklopné šikmé střechy a skrytého matracového roštu z tkané oceli. Jeho projekt „Future Shack“ zase testoval přestavbu nákladního kontejneru na nouzové bydliště. Godsell vyzval Melbourne, aby při projektování počítalo „se začleněním bezdomovců do města spíše, než se snažit dostat je z města ven“.

1.3.6 Zábrany proti sezení a ležení v Londýně

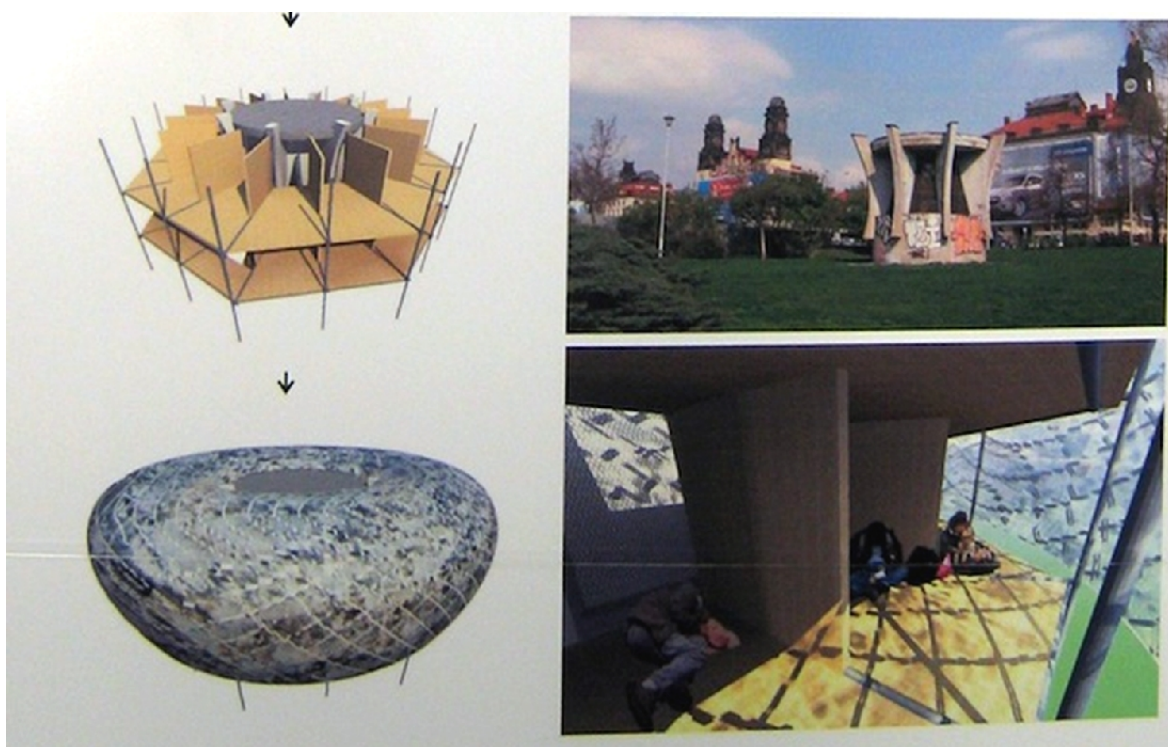
Sean Godsell připomíná také městské zásahy, o které se snaží některé rady v Londýně. Například se instalují špičaté výčnělky jako ochrana před pobudy na rovné plochy, kde by si mohl někdo lehnout. Podobně, jako se to dělá proti vrabcům. Pramen: [8]

Poznámka: projekt we-make-money-not-art vznikl v Holandském studiu Makking & Bey pro prezentaci designerských konceptů a inovátorských prací. Oba autoři se ve studiu dlouhodobě vedle designerské činnosti zabývají výzkumem měnících se lidských potřeb v dnešní společnosti.

2 ODLIŠNÉ PŘÍSTUPY K ŘEŠENÍ

2.0.1 Přístřeší pro bezdomovce ve Vrchlického sadech

Projekt zajišťuje, aby měli bezdomovci v zimě dostatek tepla. Štěpán Matějka k tomu doporučuje využívat vývod teplého vzduchu z metra u Hlavního nádraží. [9] Kolem vývodu vzduchu je postavena dvoupatrová konstrukce ze starého lešení. Prostory jsou dělené OSB deskami. Objekt je obalený polopropustnou fólií (např. ETFE). Návrh byl prezentován v rámci přehlídky „Městské zásahy“ v Centru současného umění DOX v Praze.

Obr. 6. Štěpán Matějka, přístřeší ve Vrchlického sadech v Praze

2.0.2 Mobilní buňky pro romské spoluobčany

Vsetínská radnice vystěhovala z města za hranice kraje přes 100 Romů. Uváděným důvodem bylo problematické placení nájemného. Dalších přibližně 230 Romů město přestěhovalo asi kilometr od centra do komplexu z plechových buněk. Na stavbě mobilních buněk pro bydlení se podílela firma Touax. Prostředky na výstavbu buněk pocházely ze Státního fondu bytové výstavby.

Obr. 7. Jiří Čunek s domovníkem Michalem Dunou, Zdeněk Němec/čtk

3 INSPIRACE

3.0.1 Umbrella House – Kengo Kuma

V Miláně se konalo v roce 2008 výtvarné triennale současného designu, umění a architektury. Tradici triennale zahájila expozice v roce 1933, věnovaná bydlení v souvislosti s Bauhausem a kolonií Weißenhof. Jedním z témat ročníku 2008 byla „*Casa per tutti*“ (bydlení pro každého), výzva určená vystavujícím, aby představili vize dostupného bydlení. Téma, které bylo stěžejní hlavně v době mezi dvěma válkami a v padesátých letech. [7]

Ta otázka se díky krizím, nezaměstnanosti, zadluženosti a častým přírodním katastrofám znovu vrací. *Jak má vypadat dostupné bydlení?*

Na volném prostranství výstavního areálu realizovali stavby například Jean Nouvel a Kengo Kuma. Kengo Kuma připravil deštníkový stan (Umbrella House). Podobně jako StudioAcconci zkusil japonský architekt Kengo Kuma pracovat s deštníky. Vytvořil prototyp stanu. Je to rychle složitelná konstrukce, je modulární a poměrně levná. Deštníky ve tvaru pěti- a šestiúhelníků se spojují suchými zipy.

Obr. 8. Kengo Kuma, *Umbrella House*, 2008, Milano, zdroj: wmmna

Obr. 9. Anna Rita Emili (altro), Casa gonfiabile, Roma 2001. zdroj: wmmna

3.0.2 Carton House

O několik let dříve, v roce 2002, instaloval Oskar Leo Kaufmann v době konání bienále v Turíně po městě své domečky z vlnité lepenky „Carton House“. Jeho drobné stavby nebyly míněny přímo na bydlení, ale jako upozornění na problematiku „bytí bez přístřeší“, konkrétně lidí, kteří přespávají v krabicích z papíru. Jeho „Carton House“ je demontovatelný. Ve složeném stavu má rozměry $2 \times 1 \times 1,75$ metru. Převážné rozměry domku z lepenky jsou $1 \times 0,66 \times 0,20$ m, váha je 12 kg. Tento původem australský architekt také navrhoval již dříve prefabrikované drobné stavby, jako například „System 3 House“ (společně s Albertem Rüfem).

Obr. 10. Oskar Leo Kaufmann, Carton House, 2002, zdroj: wmmna

Hledal jsem současné projekty z okolních zemí. Jak se ukázalo, téma je všudypřítomné. Podmínky pro řešení a přístupy k tématu se místo od místa liší. Setkáváme se s návrhy „od stolu“ i s realizacemi. Spektrum nápadů je široké. Vydá to na samostatnou výstavu. Nejlépe na výstavu pod širým nebem. Možná by pak vzniklo něco praktického.

S jakými tématy se lze setkat? Jsou to například: sociální bydlení, minimální obydlí, mobilheimy, nouzové přístřešky pro oblasti postižené přírodními katastrofami.

3.0.3 Chile: Sociální bydlení Iquique

Sociální bydlení Quinta Monroy v chilském Iquique, architekt Alejandro Aravena, atelier Elemental. Pokud je k dispozici jen polovina peněz nutná na stavbu domu, klíčovým rozhodnutím je, která polovina to bude. V Iquique se jí stala investice do pozemku a pouze nezbytných částí stavby. Bytový soubor Quinta Monroy je důkazem, že architektonické nástroje mohou pomoci řešení nearchitektonických problémů. V tomto případě k cestě z chudoby. [1]

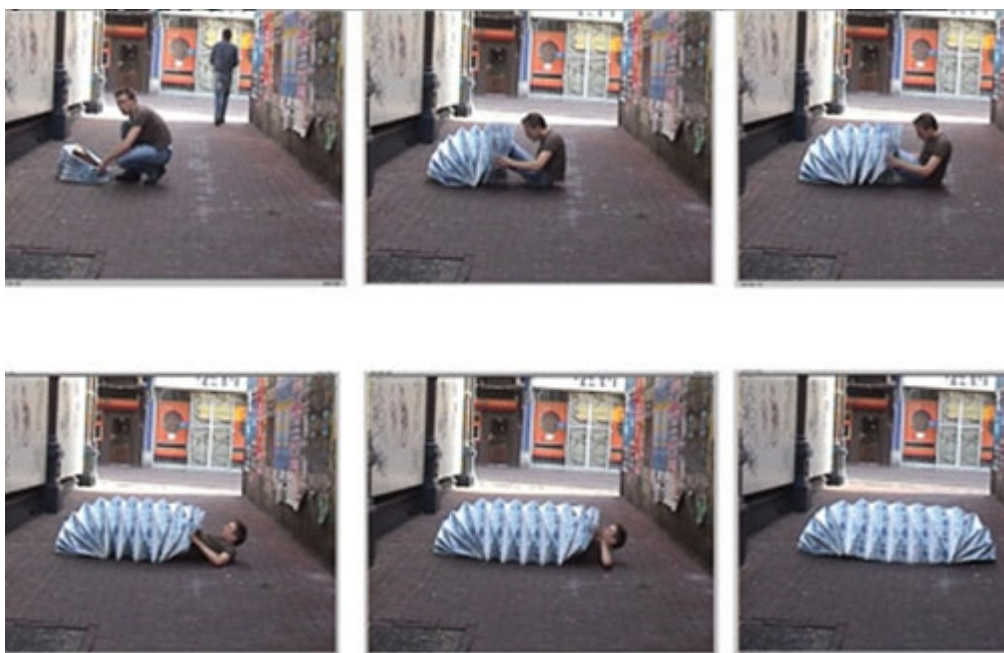
Obr. 11. Sociální bydlení Quinta Monroy v chilském Iquique, pramen: časopis Era

3.0.4 Přístřeší z obalů na mléko jako origami

Daniel Schipper navrhl jako student na škole The Design Academy v Eindhovenu, na jihu Holandska, přístřešek ve stylu skládanek origami. Jako zadání měl vytvořit stan pro lidi bez přístřeší. Vycházel z toho, že pro snadnou přepravu je klíčovou vlastností nízká váha. „Když máte štěstí, máte spacák.“ Když ne, může vám být pomůckou nápad Daniela.

Obr. 12. Daniel Schipper, Origanmi přístřešek

Obr. 13. Daniel Schipper, Origanmi přístřešek , Pramen : [15]

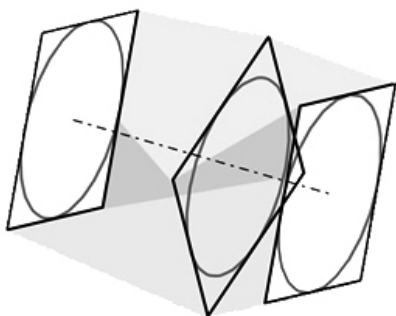
3.0.5 Divadelní mobilní stan „Ppod“ v Anglii

V červu 2004 připravilo sdružení architektů Magma (Berlin) mobilní divadelní chapeau. Malá manéž je pro kočovný divadelní spolek „Horse & Bamboo“ z Manchesteru. Stan pojme 35 návštěvníků a tři herce. [19] (www.horseandbamboo.org)

Obr. 14. divadelní stan pPod

Tvůrci stanu se inspirovali tvarem kaleidoskopu. Forma stanu jako by rotovala okolo pomyslné osy. Příklad zde uvádím jako výtvarně výrazné řešení. Projektant: Martin Ostermann. Konstrukce: Lanco.

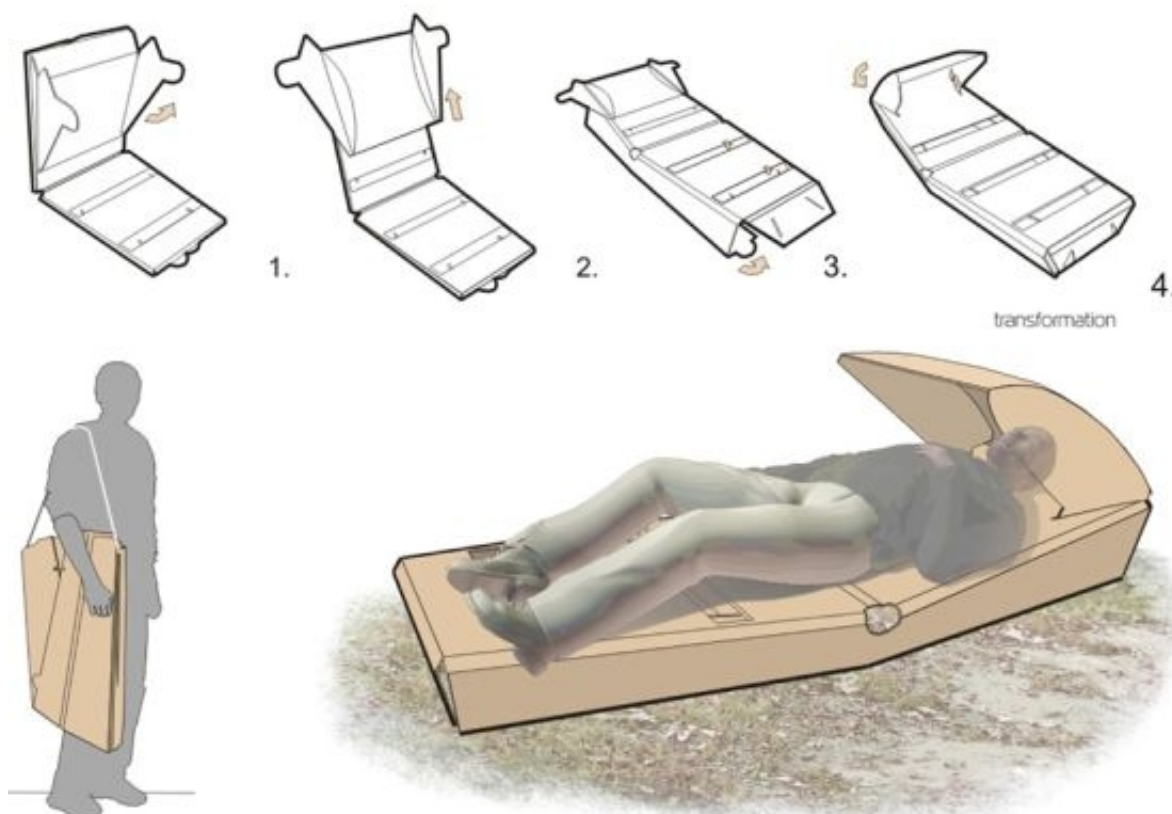
Obr. 15. schéma rotace tvaru divadelního stanu pPod

3.0.6 Skládací pohovka z papíru

Nikolay Suslov navrhl lůžko z vlnité lepenky s malým přístřeškem. Nikolay studoval průmyslový design na Petrohradské Akademii Umění a designu. „Lidé bez trvalého bydliště jsou skutečně vážnou otázkou pro každou důslednou vládu.“ Poskytnout lidem bez přístřeší stan nebo nějakou provizorní krátkodobou možnost přespání je samostatným a částečně odtažitým problémem, který celkovou situaci neřeší důsledně. Na druhé straně,

i malá pomůcka (i když není pro problém lidí bez trvalého domova klíčová) je stále lepší, než žádná pomoc. Idea materiálně nenáročného a finančně dostupného designu je vítaná.

DISPOSABLE CARDBOARD BED

Obr. 16. pohovka z vlnité lepenky

Nikolay se inspiroval tvarem lenošky a plážových lehátek. Jako materiál zvolil pěti-vrstvou vlnitou lepenku. V jeho návrhu je lepenka je opatřena nátěrem odpuzujícím vodu, který by dal papíru „celoroční“ odolnost. V praxi o takovém nátěru není známo.

Výška postele je v jeho návrhu zhruba 20 centimetrů, což je uspokojivá vzdálenost od země pro izolaci od chladného a vlhkého terénu. Na první pohled se zdá, že jeho návrh by mohl nalézt uplatnění v širším měřítku. Pokud by se návrh dostal do stadia produkce, mohl by být podle autora také levnou variantou lůžka pro nenáročného cestovatele. Dále počítá, vzhledem k nízké ceně nákladů, s využitím takového lehátka pro veřejná hudební vystou-

pení a open-air festivaly. Příznivé je i využití recyklovaného a dále recyklovatelného materiálu, který nezatěžuje životní prostředí. Pramen: [5]

3.0.7 Stan Bamboo pro oběti zemětřesení

Obr. 17. Kinetická struktura podobná deštníku, 2008, Čína

V květnu roku 2007 postihlo střední Čínu zemětřesení o síle 7.9 RichtEROVY stupnice. Usmrtilo 69 000 lidí, zraněných obyvatel byly stovky tisíc. Toto neštěstí po sobě zanechalo miliony bezdomovců. Vláda pak měla za úkol najít alespoň dočasný domov pro více než 1,5 milionu lidí.

Projekt Bamboo rozvíjí ideu dočasného přístřeší. Opírá se o následující schéma: Kinetická struktura podobná deštníku, která se dá skládat, kombinovat a měnit podle toho, pro jaký účel bude sloužit, jestli pro bydlení nebo pro služby.

Bambus jako materiál: Bambus roste rychle. Dosáhne plné výšky za dva měsíce. Když se sklídí, kořenový systém zůstane nepoškozen a je připraven dále růst, podobně jako tráva. Husté bambusové tyče jsou 2-3 krát pevnější než dřevo srovnatelné velikosti. Ve srovnání se dřevem je počet sklizní bambusu několikanásobně vyšší. Pramen: [24]

3.0.8 Mobilní zázemí pro bezdomovce od Paula Elkinse

Designér Paul Elkins přišel se svým návrhem na základě zadání designerské soutěže na téma, „Bezdomovci“. Mobilní přístřeší je určené k plnění bytových potřeb. Autora přivedla k tomuto návrhu zpráva o přibývajícím počtu bezdomovců. Jeho modelový příbytek představuje jednoduchou, lehkou (102 kg/ 225 liber) a vodotěsnou konstrukci. Pan Elkins se pokusil přidat svému modelovému příbytku navíc ještě prodejní funkci. Vrchní deska přenosného přístřeší může posloužit jako prodejní stánek: k zobrazení a prodeji výrobků během dne. Lidé bez domova tak získávají pomůcku, jak si vydělávat na své živobytí.

Obr. 18. mobilní přístřeší od Paula Elkinse

Obr. 19. mobilní přístřeší od Paula Elkinse

Ve vybavení je malá kuchyňka, WC a nábytek, který se dá doplňovat a obměňovat tak, aby případně vznikl další prostor. Mobilní jednotka shromažďuje dešťovou vodu ve vlastní zabudované nádrži s ventilem. Box si sbírá do zásobníku dešťovou vodu. Snahou je umožnit majiteli vést udržitelný životní styl.

3.0.9 Florida, Pinellas Hope

Ve spojených státech amerických se stala neschopnost splácet hypotéku mnohým obyvatelům osudná. Například v oblasti St. Petersburg na Floridě. Zprávu o tom přinesl zahraniční dopisovatel Peter Voegeli. Někteří srovnávají tuto novodobou krizi s třicátými lety dvacátého století. Následující ukázky pocházejí ze stanového tábora Pinellas Hope, kde se seskupují mimo jiné i lidé, postižení hypoteční krizí.

Obr. 20. tábor na Floridě, hospodářská krize, foto Peter Voegeli

Základ tábora Pinellas Hope tvoří jednoduché stany COLEMAN odizolované od země dřevěnými paletami. Kromě kopulovitých stanů, jaké jsou dobře známé mezi českými turisty, nabízí tábor Pinellas Hope také několik malých domečků. Říká se jim „Casitas“. Byly postaveny na základě darů od soukromých osob. Náklady na každý malý domek se pohybují okolo 1000 amerických dolarů. Pramen: [2]

3.0.10 Mobilní přístřeší EDAR

Některé návrhy vycházejí při konstrukci z použití nákupních vozíků a kontejnerů.

Obr. 21. mobilní přístřeší EDAR (*Everyone Deserves A Roof*)

Obr. 22. produkty firmy *Instant Housing*

3.0.11 Realizace minimální chatky z Emily Carr University

Studenti z University Emily Carr navrhli malý ukázkový dům, jako alternativu ke stanům. Kolonie stanů pro lidi bez přístřeší se po Americe rozrůstají. Chatka má půdorys menší než 6 metrů čtverečních (64 čtverečních stop) a náklady na materiál jsou pod 1500 USD. Autoři projektu by rádi získali pro tento domek podporu vládních složek. Domnívají se, že je to lepší řešení než hromadné „bydlení“ ve stanech. Pramen: [23]

Obr. 23. malá chatka jako alternativa stanům

Obr. 24. práce studentů z Emily Carr University

3.1 Lidové stavby, tradice a řemeslo

Obklopují nás stavby, které tu jsou už několik stovek let. Mají svůj půvab. Protože lidové stavby používají zpravidla místní, snadno dostupné a tedy levné materiály, lze se jimi inspirovat i pro téma „nouzového přístřeší“.

3.1.1 Hliněné stavby

O hliněných stavbách je dostatek napsaných pramenů. Pro další informace může být zdrojem například propagátor hliněných staveb, pan Gernot Minke. [11]

Poutavý je příběh architektky Hannah Schreckenbachové. Narodila se v Magdeburgu (1932), krátce po studiích pracovala v Londýně, aby pak emigrovala z DDR do Afriky. Dalších 22 let pak pracovala v Ghaně na zlepšení tamní stavební úrovně. Podobné projekty často pracují s cihlami z nepálené hlíny. V rámci celé Ghany založila a dohlížela na mnoho vznikajících staveb. Do Německa se vrátila v roce 1982 a až do roku 1997 pokračovala na dálku na rozvoji stavebnictví v Africe. Když se Hannah zpětně dívá na svou misi, říká, že úkol, s kterým začínala (rozšířit dostupný způsob stavění), se v průběhu let strávených v Africe podařilo naplnit.

3.1.2 Slaměné došky

TRADICE SLAMĚNÝCH STŘECH A SLÁMY JAKO STAVEBNÍHO MATERIÁLU

Slaměné střechy najdeme v lidové architektuře na Moravě i v Čechách (Polygonální stodola, Široký důl), zejména však na jižní Moravě a v Polabí. Například v Ruprechtově na Blanensku, Senetářově, Lopeníku, Vlčnově, Rymicích. Ve skanzenu ve Strážnici je okolo třiceti slaměných střech. Hojně najdeme slaměné střechy na severu Německa, například na Rujaně (Rügen), ale také v Polsku, na Slovensku, či v Holandsku. Tradice slaměných střech je i v Kanadě a novodobě u příznivců ekologické architektury a permakultury. Sláma jako stavební materiál má nově příznivce například v Křížanech na Liberecku, kde vyrostl jako novostavba malý slaměný domek.

V minulosti se došková krytina vyskytovala na téměř celém území státu, ale její ústup zapříčinily obavy z požárů. Nový stavební řád pro venkov v roce 1833 zakazuje „pro velkou hořlavost“ používání došků na nových stavbách. Stávalo se, že během požáru shořely téměř všechny domy ve vesnici. Co nezničil požár, to zase zničila povodeň. Došky pak více nahradily šindele vyráběné ze dřeva, které byly vůči ohni odolnější. Stavitel si vybírat nemohl, zvláště, pokud byl prostý majetku. Žito bylo všeobecně dostupným mate-

riálem (žitná sláma / anglicky: rye straw/ německy: Stroh, Korn, Roggen). Nejčastěji zvolil to jednoduché řešení, co se mu právě nabízelo a nebylo daleko. Třeba prosté slaměné došky, vyráběné za dlouhých tmavých zimních večerů, na kterých se přičinila celá rodina. Žitné došky patří k nejstarším střešním krytinám.

Došky jsou svazky žitné slámy. Na střeše se spojují slaměným provazcem – povřísem. Doškové střechy fungují. Staveb s doškovou střechou jsou v republice desítky. Výrobců došků už je o poznání méně. Jedním z výrobců je například pan František Pavlica z Hroznové Lhoty [22], který se svému řemeslu naučil ve Strážnici ve Skanzenu (Muzeu jihovýchodní Moravy). Jeho „lidovým učitelem“ byl pan Jegla z Lipova. Na jeho manufakturu se dnes obracejí i novodobí domkáři a chalupáři, kteří by chtěli mít doškovou krytinu například na svém zahradním altánu, kolibě pro grilování, či na nějaké hospodářské budově.

Došky se vyrábějí z kvalitní žitné slámy. Žito se nedá nahradit ani ječmenem, ani pšenicí a ovsem, protože jen žito naroste oproti svým jiným obilným sourozencům do potřebné výšky. Výroba slaměných došků je výhradně ruční záležitost. V průběhu staletí se na postupu výroby nezměnilo téměř nic. Počítače tu příliš nepomáhají. Zato ruce toho mají dost na práci.

Pro došky je obvyklá délka 120 až 130 cm. Moderní žito určené pro potravinářské účely je kratší – je zušlechtěné na jiné vlastnosti než na délku, proto se pro výrobu došků nehodí ideálně. Z toho důvodu je nejlepší pro malou doškařskou manufakturu pěstovat si vlastní žito. Pokud ale kapacita vlastního políčka nestačí, musí se doškař obracet na větší pěstitele, u kterých si vybere to nejkvalitnější – míněno nejvyšší žito. Žito, co dosahuje svou výškou jen po kolena, to na poli nechá. (Konkrétně pan Pavlica má dohodu s Rolnickou společností v Moravském Písku, která mu umožňuje, aby si zhruba z pěti set hektarů oseté plochy vybral to nejkvalitnější žito z cca 2 hektarů.)

Klasy si doškař sám vyseče. Nejlepší udávaná doba pro sklizeň je 7 až 10 dní před dozráním. Seče se podle starého způsobu „samovazem“. To znamená, že secí stroj sám uváže snop. Snop se ukládá do mandelu. Mandel je samonosná konstrukce ze snopů, kdy se klade 17 až 18 snopů do kříže na kopku. Pak musí obilí dozrát. Po dozrání se obilí převezí k mlátičce. Zmiňovaný doškař pan Pavlica používá mlátičku z roku 1925 od bratří Galusů z Poštovné u Břeclavi. Při mlácení je nutné nepoškodit stéblo, neporušit jeho strukturu. Kombajn by stéblo rozlámal (rozmlátil). Stéblo se musí zachovat dlouhé a celé. Vymláčená sláma z mlátičky se musí dál zpracovat; hrst po hrsti se vyčesává na hřebenech.

Hřeben vypadá jako na dlaň dlouhé (vysoké) hřebíky zatlučené do podélného prkna a postavené na výšku. Hřebenu se říká „hachle“, možná podle zvuku, který při česání vydává.

Před samotnou výrobou došků si pracant nachystá povříslu. Takový jednoduchý provázek z několika stébel slámy. Povříslu se musí namočit do vody, aby změklo a nelámalo se. Pak se těch pár stébel slámy zakrouť, jako když kroutíte mokrý ručník, aby se z něj vyždímala voda. Doškař má připravenou dřevěnou ohrádku jako formu na slámu, na kraj si položí povříslu. Do rukou si nabere hrst slámy, o zem si vyrovná její konce a položí to do formy. Forma je na dva došky, co se připravují současně.

Formu uzavře a točí se svojí partnerkou coby pomocnicí povříslím, každý na jinou stranu, jako když ždíme. Tím točením si vyrobí malé slaměné lano. Oba konce lana zamotá do sebe, jako motáme drátek, a suk podstrčí pod provázek.

Pak formu otevře a ty dva svazky slámy otočí proti sobě, každý na jinou stranu hodinových ručiček. (Polovina svázaného snopu se pootočí vůči druhému o celý kruh). Tím se udělá na povříslu osmička a došek se utáhne. Teď jsou stébla pořádně svázaná.

Na závěr se širokou doškařskou sekerou zaseknou okraje slámy v došku na spodní straně stébel, do roviny. Takto připravený došek se může montovat na střechu. Na střechu je obvykle potřeba několik set kusů došků.

Jedna věc je došky vyrobit, druhá věc je doškovou krytinu správně položit na střechu. Jako se příliš nezměnil způsob výroby došků, rovněž způsob pokrývání střech se s dobou mnoho nezměnil. Výroba došků na střechu o ploše kolem 150 m čtverečních trvá od posečení žita okolo 1 měsíce, na montáž je potřeba okolo jednoho týdne.

Než se došek připevní na střechu, musí se navlhčit vodou z konve, aby sláma změkla, nepraskala a později se netrhala. Následuje popis, jak se došky na střechu dávají.

Nejprve se na první lať odspodu uváže takzvaný „hlavák“, což je došek, který je uvázaný u spodu stébla; bráno tak, jak sláma roste. Došky se těsně vedle sebe váží na dolní lať, pořádně se přirážejí k sobě a spojují se povříslím, upleteným přímo ze snopů došku. Na povříslu se dělá jednoduchý uzel (suk), který se podvleče pod utažené povříslu.

Druhou řadu došků tvoří „čičáky“, což jsou došky, svázané do osmičky na opačné straně, tedy blíže ke klasům (navrchu stébel). Hlaváky se používají na plochy střechy, čičáky slouží na nároží a hřeben.

Došky se kladou na latě, vzdálené od sebe zhruba 40 cm. Na kvalitě vázání závisí podle výrobce trvanlivost celé střechy. Způsoby vázání střech se v Evropě podle oblastí liší. Jinak se vážou střechy v Čechách a na Moravě, odlišně na Slovensku, Ukrajině a Maďarsku, třetí způsob se používá v Anglii. Společným rozumným pravidlem u doškových střech dříve bylo, že se neměnila celá střecha naráz. Hospodář si vyráběl došky postupně po několik sklizní a skladoval je např. na půdě. Když bylo po čase nutné provést částečné opravy, měl vždy po ruce několik došků v zásobě.

Došková krytina, silná 35 cm, odpovídá tepelné izolaci 14 cm silného polystyrenu. Půdní prostor pod doškovou střechou je v zimě zateplený a v létě chladnější a dobře větraný. Došky dobře zabraňují rychlému, nevhodnému střídání teplot.

Správný sklon doškové střechy, aby voda dobře stékala, se doporučuje větší než 45 stupňů, lépe až 60 stupňů. Sláma při malém sklonu střechy zahnívá, protože voda při dešti neopouští krytinu tak rychle, jak by měla. Platí pravidlo, že čím je sklon střechy pozvolnější, tím musí být došek silnější.

Osvědčená životnost doškové střechy je 20 až 25 let, může však být i vyšší. V dnešní době je životnost střech ze slaměných došků nižší než dříve, vlivem nižší kvality ovzduší a kyselých dešťů, podobně jako u střech mosazných, na kterých se dříve samovolně tvořila ochranná korozní vrstva – zelená měděnka, zatímco dnes jsou korozní vrstvy mosazi na střechách nestabilní a namísto aby střechu chránily, tak ji napadají a poškozují.

Jak už bylo řečeno, potravinářské odrůdy obilí, včetně žita, jsou dnes přešlechtěné a nemají obecně ideální vlastnosti pro použití na střechu. U obilí pro doškovou krytinu je to podobné jako u pěstitelů vína – ne každý rok je dobrý pro doškovou krytinu, jsou ročníky lepší a ročníky méně dobré. Pokud začne pršet v období sklizně obilí (ve zmiňovaných 7 až 10 dnech před dozráním), může stéblo zduřet a potom se stéblo v mlátičce začne drtit, což nemá. Poruší se tím struktura stébla a už se stéblo nedá použít pro střechu.

Došková krytina se nemusí nijak natírat ani postříkovat. K údržbě došků patří jejich kontrola, také česání. Občas se ve střeše uhnízdí nežádoucí nájemníci, kteří by ji také mohli poškodit. Pokud se rozhodnou v došcích sídlit ptáci, zejména vrabci, je nutné je poprosit, aby se co nejdříve vystěhovali.

3.1.3 Šindele

O stupeň nákladnější střešní krytinou býval dřevěný šindel. Ručně opracovaný. Šindele byly štípané a řezané jeden po druhém na kolena (téměř doslova), pomocí jednoduchých nástrojů. Stručný výklad říká, že šindele jsou dřevěná prkénka, příčně úzká, opatřená na jednom boku drážkou a na druhém boku ostřím. Materiálem pro jejich výrobu je většinou smrkové, modřínové a jedlové dřevo. Vyrábí se ale i z dubového dřeva. Později se jejich ruční štípaní nahrazovalo strojovou výrobou, značně na úkor trvanlivosti střechy. Strojově štípaný šindel má řezáním narušené kapiláry a není tak odolný vodě jako ruční šindel. Několik manufaktur na výrobu šindelů je stále v provozu.

3.1.4 Dřevostavby

Srubové a roubené stavby mohou připomínat pohádku. Krásnou a vzdálenou. Pro mladší generace symbolizují masivní dřevěné konstrukce zdravou alternativu pro dobré bydlení. Podobně jako přírodní materiály: sláma, hlína, zatravněné střechy. Obava z vysoké ceny ruční práce řadí přírodní materiály spíše do kategorie „luxusní a výjimečné“. Použití na stavbu materiály, které se nacházejí na místě stavby, platilo za pravidlo od nepaměti. Jako prosté základní řešení, vycházející z přírody a z tradice. Jak je tomu dnes?

Pro sruby a roubenky je základem stavby jednovrstvá konstrukce z masivního dřeva. Srub je z čerstvě poražených, ručně opracovaných kulatin. Roubenka je z částečně vysušených, osekáných a hoblovaných hranolů. [13] Stěny z dřevěného masivu dobře izolují proti zimě. Mají však špatné akumulční vlastnosti, proto je dobré je kombinovat se zděnými vnitřními příčkami, které působí jako akumulátor tepla.

3.1.5 Roubenka

Roubené konstrukce jsou jedním z nejstarších stavebních systémů ze dřeva. Na našem území můžeme najít zachované stavby staré několik století. V Evropě stojí roubené stavby staré 1000 let. Charakteristickým znakem těchto staveb je specifický způsob spojení – tzv. roubení, tedy vázání vodorovně vrstvených trámů v nárožích tesařskými spoji.

Tradičním a rozšířeným typem spoje dřeva v rozích je rybinový spoj. „Rybinový“ proto, že tesaný konec každého trámu připomíná tvarem zadní rybí ploutev. Kromě rohových spojů zajišťují dosednutí trámů také spoje podélné. Klasický způsob podélného spojení je „pero a drážka“. Do trámu se vyhloubí drážky, do kterých se vkládají nosná pera; dřevěné trámky požadované velikosti.

3.1.6 Hrázděné stavby

Hrázděné stavby pocházejí ze severu a západu Evropy. Z hrázděných staveb se vyvinul princip montovaných domů, používaný úspěšně několik set let. Je výhodou, když se dají tesařské spoje stěn a dřevěné trámy opracovat ve vodorovné poloze, bezpečně na zemi. Montované domy jsou v současnosti opět v oblibě.

3.1.7 Srub

Sruby se staví z mokrého nevysušeného dřeva. Kulatiny se opracovávají bezprostředně na místě stavby a rovnou se používají.

VYSYCHÁNÍ

Největším rozdílem v porovnání s jinými stavbami je vysychání trámů. Výrazné vysychání dřevěného masivu může trvat až 5 let (v závislosti na velikosti trámů a vytápění budovy). Musí se brát v úvahu pozdější postupné snížení stavby, řádově o několik centimetrů. Proto se záměrně počítá s mezerami..

Srubová stavba nemusí vymrznout, ale dokončovací práce (lišťování, upravování přechodů mezi srubovinou a navazujícími konstrukcemi) by měly proběhnout co nejpozději, třeba i po několika letech bydlení.

ZASTŘEŠENÍ SRUBU

Srubové stěny je důležité dostat co nejdříve pod střechu. Pro střechu je vhodné, když svou vahou zamezuje stěnám stavby se kroutit. Vysychání dřeva trvá řadu let a těžká střecha může zatížením stěn stabilitě stavby pomoci.

Srubové stavby mají životnost několik stovek let (nejstarší dřevěné stavby jsou přes 1000 let staré). Musí však být dodržena správná pravidla ochrany stavby a dřeva. Největším nepřítelem je vlhkost. Opatření proti vlhkosti je důležité plánovat již při tvorbě projektu. Platí doporučení: výběr vhodného pozemku, posazení srubových stěn alespoň 20 cm nad terén, terén vyspádovat směrem od stavby, střecha s dostatečným sklonem a přesahy, použít vhodné nátěry dřeva.

ÚDRŽBA DŘEVA

Údržba srubu se týká hlavně exteriéru a je závislá na expozici stěn vzhledem ke slunci a povětrnostním vlivům. Někteří uživatelé srubů a dřevěných staveb obecně jsou proti jaké-

mukoliv ošetřování dřeva nátěry nebo postřiky. Na druhé straně jsou uživatelé, kteří obhajují názor pravidelně dřevo natírat. Výrobci nátěrových hmot doporučují obnovovací nátěr provést jednou za 5 až 10 let. Nátěr není náročný, ani časově ani finančně. Dřevo saje už jen minimálně.

3.1.8 Norské stavby ze dřeva a zelené střechy

DRNY

V Norsku stojí na venkově malebné drnové domečky. Tyto převážně srubové stavby používají již po několik set let zelené střechy. [10] Drnovou střechu prověřuje každoročně tuhá zima a chladnější část roku, která trvá téměř osm kalendářních měsíců. Tradice používání drnů na střechy dřevěných staveb souvisí s omezenými možnostmi méně majetných obyvatel. I před dvě stě lety zde bylo základním stavebním materiálem dřevo a kámen. Jako izolace mezi klády srubů sloužily drny, mechy a lišejníky. Drnů bylo všude dost. Zorala se louka a vzniklé drny se nasekaly na menší kusy a nanosily na střechu.

Architektura byla ovlivněna neustálým zápasem o přežití, tudíž malé, nízké srubové domy. Žádné řezané desky, většinou vše tesané, spojované pomocí dřevěných hřebíků. Základ pouze hliněný a kamenný. Centrem těchto domů byl velký krb, často postavený z mastku. Mastek má schopnost rychle absorbovat teplo.

V 17. století rostly v tamních lesích převážně borovice. Z nich se stavěly domy i lodě. Se vzrůstající těžbou železné rudy se dřevo těžilo čím dál více. Hlavně kolem splavných toků řek a kolem měst. Mladší smrkové lesy se vysazovaly na vzniklých mýtinách.

Střechy byly solidní – mnohdy i půl metru v průřezu. Střecha se skládala z následujících částí: 1) kulatina největších rozměrů, která držela konstrukci střechy; 2) tesané nebo řezané desky naskládané na kulatině z vrchu (vytvořena dřevěná střecha); 3) 8 až 10 vrstev březové kůry (jako izolace), která byla pokládána střídavě v jiném směru než předchozí vrstvy; 4) drny (pokud by se použila místo drnů jen hlína, tak ji spláchne déšť). Důležité bylo, aby drny byly dobře prorostlé a vysoké, aby nezmrzly přes zimu. Stává se, že se na střeše ujmou k růstu keře, břízy i jiné stromy. Ty se musí zahubit. Kořeny mohou porušit izolační vrstvu z kůry. V 18. a 19. století se srubové domky s drnovými střechami stavěly často i dvoupatrové. Na farmách se používal hodně kámen na základy a mírně otesaná kulatina, mnohdy překvapivých rozměrů. Farmářské domy v okolí větších měst byly originálně zdobené vyřezáváním (portály, křížoví pod střechou, sloupy).

KÁMEN

Kámen se používal jen na spodní stavbu domu. U stodol a kravínů jsou někdy zdi silné i jeden metr. Na stavbu pecí a krbů se užíval mastek. Mastek má pověst „národního“ kamene. Komíny byly velmi velké, zaklopené často velkým placatým šutrem, podepřeným 4 menšími. Na komínu byly taky inteligentně umístěny placaté kameny, které zabraňovaly kapání vody podél komína do stavení.

STAVKIRKE

Velmi staré kostely především z 12.-15. století. Mají prvky vikingských obydlí. Kostely mají uvnitř sérii sloupů (stave), které vytvářejí dojem loďové struktury. Střechy bývají velice zešíkmené, zdobené vikingskými symboly. Kostely jsou vybudovány celé ze dřeva a uvnitř bývalo velmi málo světla. Těchto kostelů je v Norsku poskrovnu, nicméně je najdete především ve střední a západní části Norska.

STABURY (ČTI STABÝ:R)

Jelikož zde vládne veliká zima, je zbytečné, aby si lidé stavěli hluboké sklepy na zachlazení nebo uchovávání potravin. Proto si místo do země vytvářeli nadzemní spíže. Buď stály přímo na vysokých pařezech nebo byla pod nimi ještě dřevěná vázaná konstrukce. Ve staburech byla dvě patra spojena venkovními schody, často vytesanými pouze do širokého kmene stromu. Druhé patro bylo trochu větší než to nadzemní a nacházely se zde velké bedny na obilí nebo na flatbrod (tenký chléb, připomínající placku pítu). Všechny potraviny se zde uchovávaly tak, aby jim mráz neuškodil a zároveň se na ně nedostala zvířata.

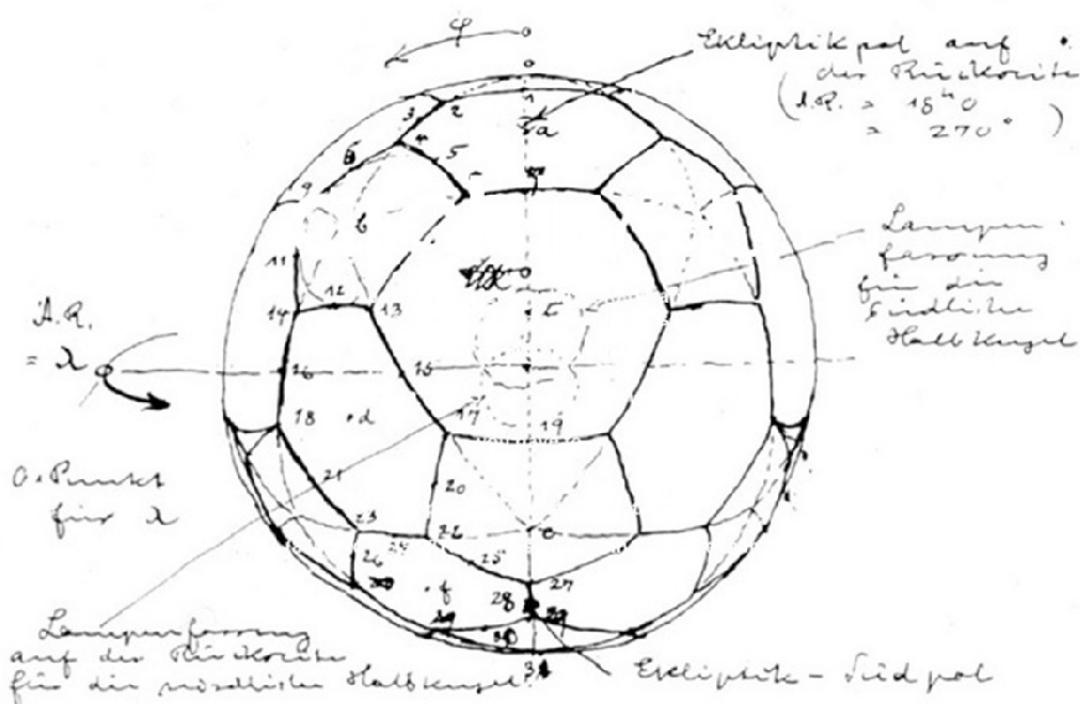
BYGDETUM

Skanzeny místní lidové architektury. Jsou skromné co do rozlohy, ale bohaté na staré ukázky místního stavitelství. Skanzeny jsou většinou provozovány ze soukromého zájmu nadšenců pro historii a kulturu. V Lilehammeru je skanzen Maihaugen, v Elverum skanzen „Skog og Glomsdalmuset“.

3.2 Inspirace tvary

3.2.1 Kruh, koule, kupole

Pozoruhodnou událostí, pokud jde o použití tvaru koule v architektuře, byla stavba planetária firmy Zeiss ve dvacátých letech 20. století. O cestách, kudy se šířila inspirace kulatými tvary, pojednává článek Mirko Bauma na internetovém portálu www.earch.cz.

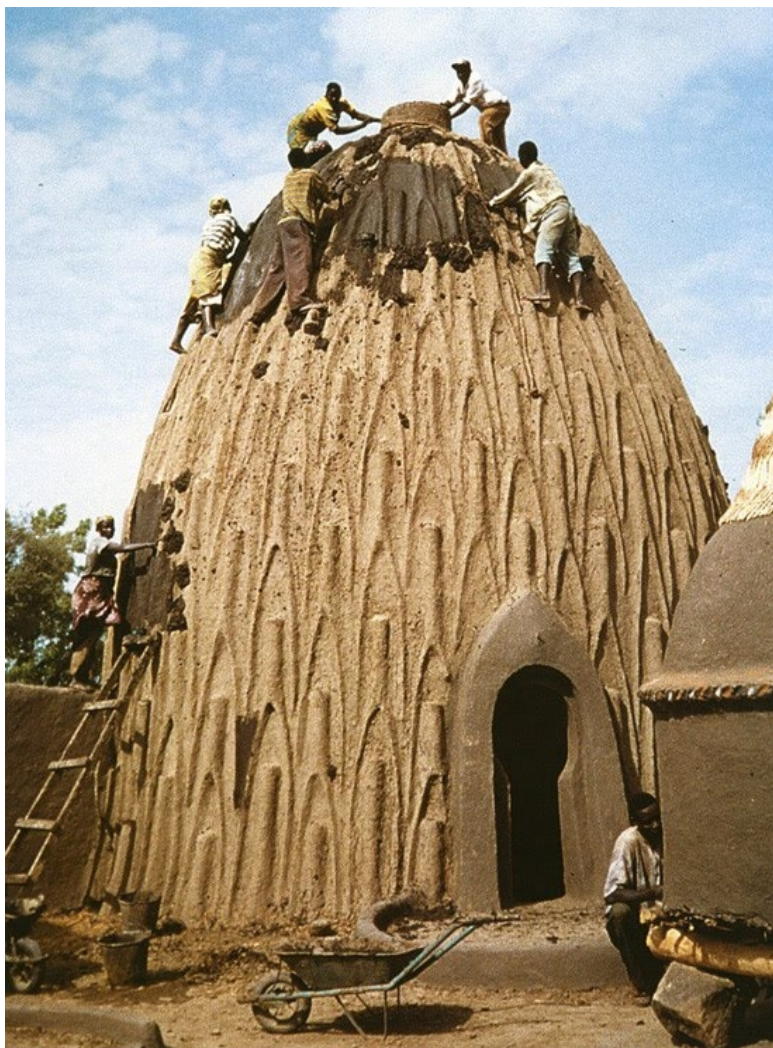

Obr. 25. Skica Waltera Bauersfelda pro planetárium Zeiss, pramen: Zeiss Archiv Jena

Navrhování s použitím tvaru koule se dále výrazně věnoval Buckminster Fuller, zvaný „Bucky“. O jeho osobnosti a některých vynálezech pojednávají pěkně například internetové stránky <http://www.trianglemodernisthouses.com>.

3.2.2 Řetězovka

Krásný příklad stavby s řetězovkou je obrázek z vesnice Musgum v Kamerunu [21].

Obr. 26. Stavby v Kamerunu, vesnice Musgum

Řetězový oblouk v architektuře má pověst téměř ideálního tvaru. Je mimořádně stabilní, což je dobré například v oblastech se zemětřesením. Postup na konstrukci oblouku má tyto kroky: 1) zavěsit řetěz do tvaru U a obkreslit křivku, kterou vytvoří, 2) křivku pak otočit o 180 stupňů pro výsledný tvar oblouku.

4 MARKETING, VÝCHODISKA A CÍLE

Záměrem této práce je projekt venkovní expozice na téma „lidé bez přístřeší“. Objekt s dvojitým účelem, sloužící zároveň jako propagační prvek a zároveň jako možné přístřeší.

Jednotlivé vztahy práce mají také reklamní rozměr: východiska, cíle, způsob řešení, provedení, odezva.

4.0.1 Prezentace v souvislostech

V rámci přehlídky Designblok připravila Galerie 66 působivou prezentaci designu jízdních kol. Prezentovala přímo artefakty samotné, namísto zprostředkovaných informací (plakát, fotografie, film). **Podobně i zde zamýšlené přístřeší má být spíše provokativní ukázkou k naléhavosti problematiky „bez přístřeší“ než prezentací výrobku.** Úkol řešit dlouhodobě a zodpovědně bydlení pro okrajové sociální skupiny je složitější.

4.0.2 Příklad Nadace Terezy Maxové dětem

Marketing se používá nejen ve zdravotnictví, ale i ve výtvarném umění, používají jej nadace a charitativní organizace. Diváci televize přijímají například reklamy nadace Člověk v tísni. Poměrně známá je také Nadace Terezy Maxové dětem. Tereza Maxová začala v roce 1996 jako úspěšná modelka (po návštěvě Pražského kojeneckého ústavu) významným způsobem pomáhat opuštěným dětem. Před dvanácti lety začala se svojí charitativní činností. Nadace jejím jménem pomáhá ve více než 200 dětských domovech, kojeneckých ústavech a dětských centrech. Pod patronátem má přes 24 000 tisíc dětí vyrůstajících v ústavní a náhradní péči, stejně jako v sociálně slabých rodinách. Ke konci roku 2009 přerozdělila Nadace Terezy Maxové celkem již okolo 150 miliónů korun.

4.1 Čitelnost sdělení

4.1.1 Východiska

Jak obrátit pozornost na téma „lidé bez přístřeší“?

4.1.2 Cíle

Platforma pro setkávání. Společný prostor pro workshop. Seznámení se s tématem během tvůrčí dílny na stavbě přístřeší.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4.2 Požadavky na expozici

4.2.1 Náklady

Stavět z toho, co je. Lidé bez přístřeší si zvykli hledat v odpadových kontejnerech. Důsledně a pravidelně vybírají kontejnery na papír a odnášejí tříděný odpad (noviny, časopisy) do sběrných dvorů. Je to pro ně jistý příjem. Společně s železem a drahými kovy (mědí, hliníkem) je možné za den prodejem získat několik set korun.

4.2.2 Recyklovat materiál

Vlnitá lepenka je v kontejnerech na papír také. Stojí za pokus ji využít ke stavění.

4.2.3 Nocování

Zamýšlený objekt má sloužit na nocování. Vzhledem k nočním teplotám v zimě, které klesají i pod 10° Celsia, je obtížné vytvořit malý levný objekt, který by měl celoročně uvnitř dostatečnou teplotu pro nocování.

Spíše je možné vytvořit objekt pro sezónní použití. Pro zimu se nabízí umístit jednotlivé objekty do většího, již klimatizovaného prostoru (klimatron) nebo je vytápět jedním společným zdrojem tepla. Například teplým vzduchem, který vychází z klimatizovaných objektů.

4.2.4 Přemístitelnost

Objekt má být lehký, aby se dal přemístit. Bude plnit zároveň funkci „přístřeší“ a zároveň funkci objektu na upoutání pozornosti. Proto se počítá s jeho putováním na jiná místa.

Příkladem zdařilé mobilní výstavy byla fotografická expozice Leica Gallery Prague. Cestovala po republice jako železniční vagon.

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

5 NA ÚVOD PROJEKTOVÉ ČÁSTI

5.0.1 Společná dílna jako workshop

Na začátku jsem chtěl aby se v hotové expozici potkávali lidé tak řečeno „bohatí nemovitě“ a lidé bez střechy nad hlavou. *Jenže, proč by se nemohli potkávat už při samotném stavění? Co udělat stavební workshop jako několikadenní společnou dílnu?* Každý se tam něco naučí a zároveň se tam účastníci poznají navzájem. Připomíná mi to ateliér Renza Piana kousek od Centre Pompidou, který se jmenuje Renzo Piano Building Workshop.

Obr. 27. montáž dílů do sebe

5.0.2 Spoluvytváření

Práce na přípravě objektu a na jeho navrhování má by měla probíhat společně s lidmi bez přístřeší. Samotný kontakt s druhými mi připadá jako podstatná součást celé práce. Význam projektu vidím ve spoluvytváření přístřeší ve skupině, kde jsou přítomni jak lidé

bez přístřeší, tak studenti designu a další lidé, společensky angažovaní, kteří mohou problém bezdomovců pomoci řešit.

5.0.3 Vazby

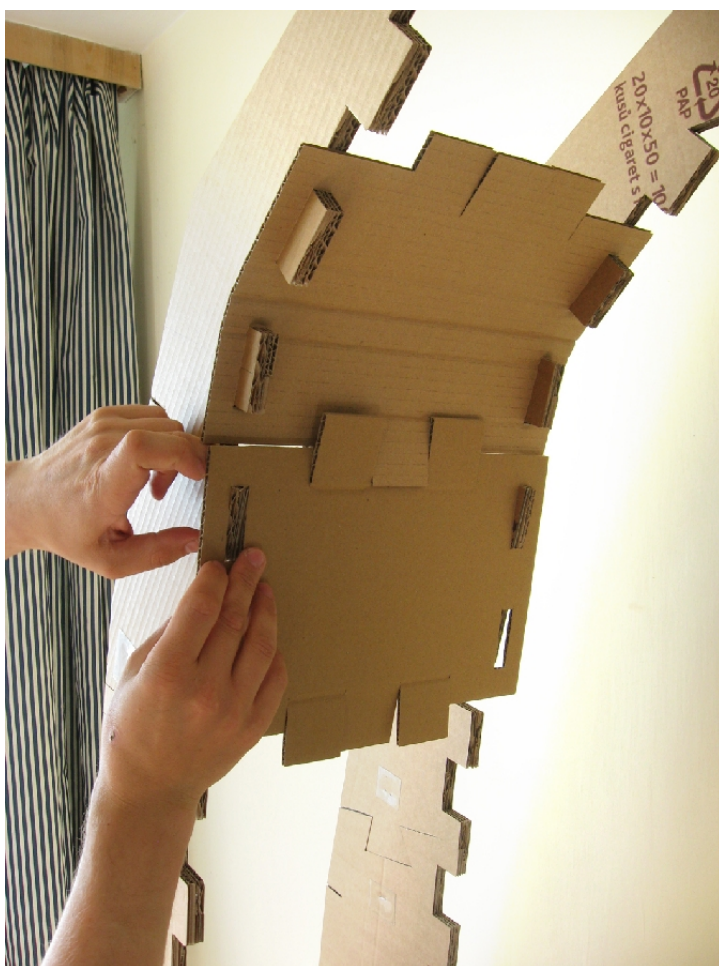
Vztah

s kým

kde

návrh na změnu, vycházející z prostředí, z dostupných materiálů

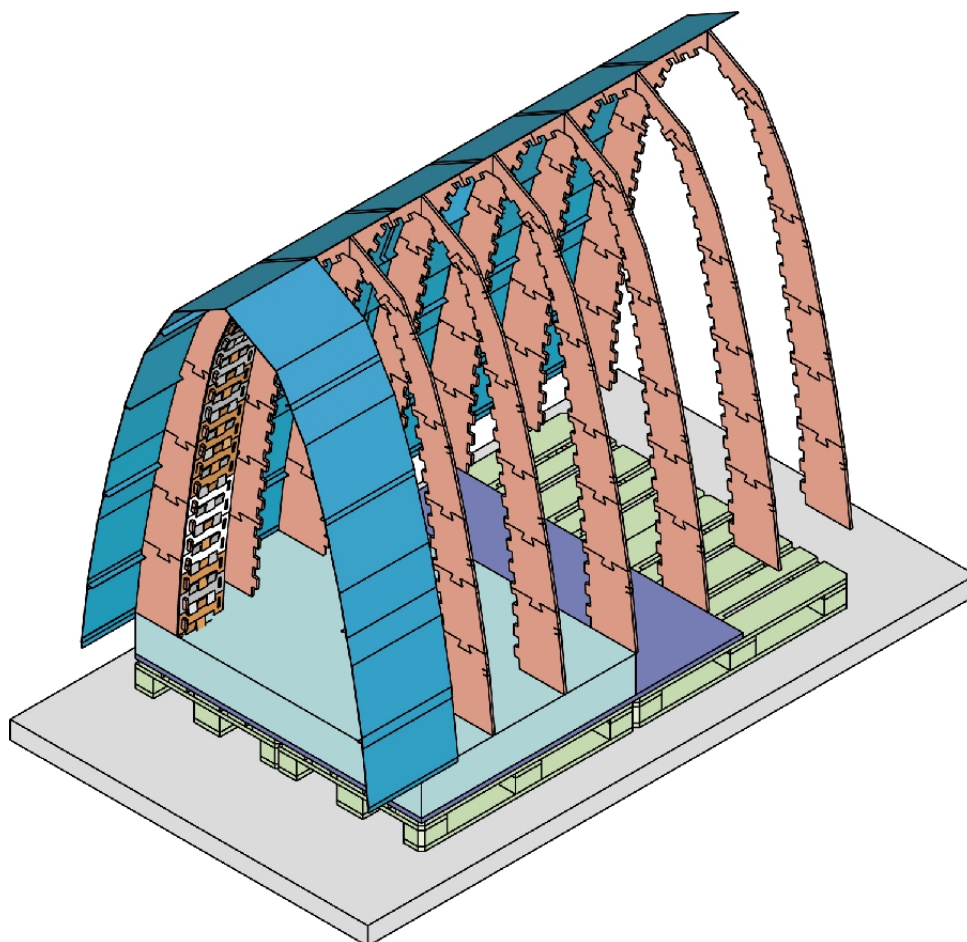
z potřeb uživatele

Obr. 28. postupné zaplňování stěny

5.1 Funkce

Funkčně je objekt navržen pro nouzové přespání a trávení části dne. V objektu je možné se postavit a obléct se pohodlně ve stoje. Obléct se v malém stanu bylo vždy obtížné.

Obr. 29. schema skladby přístřeší

Náklady jsou minimální. Co je nutné koupit, má stát maximálně do několika set korun, tedy tolik, kolik si lze vydělat sběrem druhotných surovin, jako jsou noviny, časopisy a drahé kovy.

Důležitá je izolace proti vlhkosti, jednak vlhkosti vnější, jako je déšť, jednak vlhkosti vnitřní. Když se spí v zimě ve stanu, kondenzuje pak na vnitřních stěnách velké množství vody. To by se u navrhovaného objektu stát nemělo.

Objekt může sloužit jako solitér do velkých vnitřních prostorů, jako jsou nádraží, obchodní centra, tenisové nafukovací haly, výstavní sály. A tím upozornit na řešení situace lidí bez přístřeší.

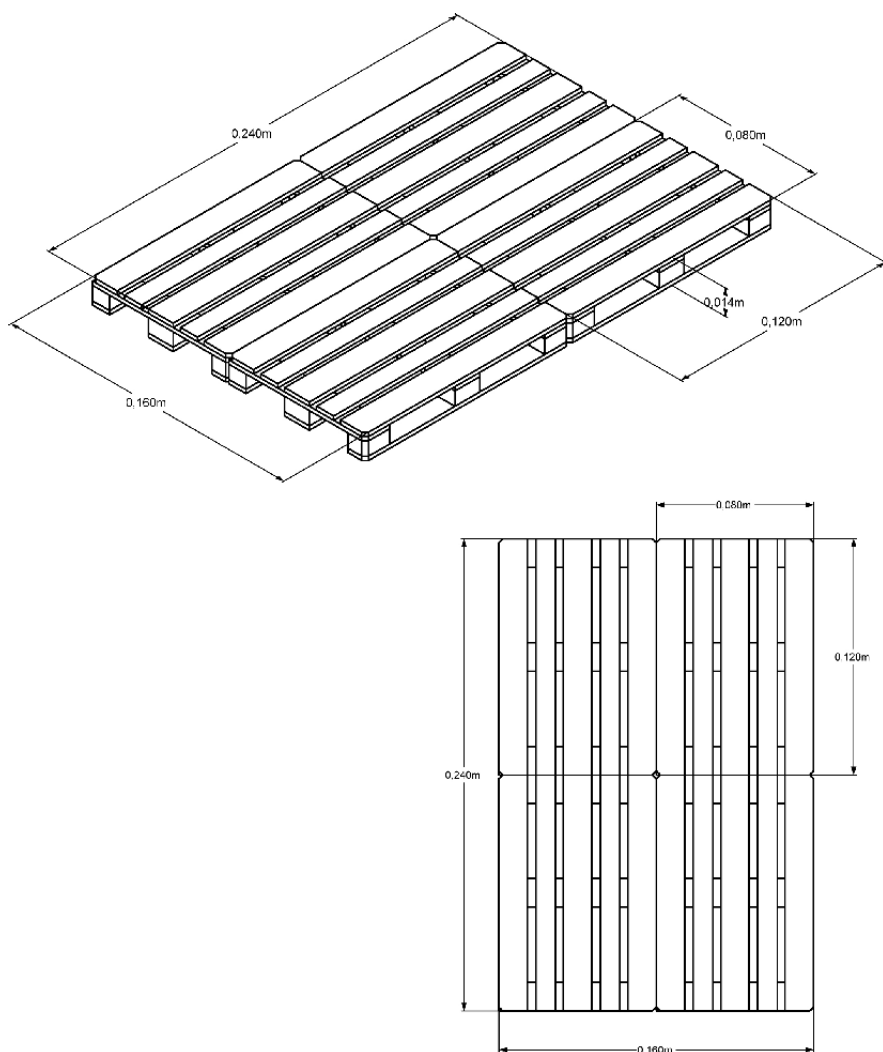
Celek se snadno sestaví, bez většího množství náčiní. Stavba by měla trvat několik hodin. Objekt má být modulární, aby se dal skládat do větších celků a doplňovat podle času a možností.

5.2 Dispozice

Z požadavku lehnout si a sednout si vyplývá minimální vnitřní výška, délka a šířka objektu. Výška alespoň 1800 mm, šířka více než 700 mm, délka více než 1900mm. Vzdálenost plochy na ležení má být od země alespoň 200 mm.

5.2.1 Půdorys

Pro rozměry půdorysu je výchozí rozměr standardní EURO-palety: 1200×800×144 mm. Euro paleta se často vyhazuje jako odpad. Jsou dostatečně pevné jako základ pro stavbu.

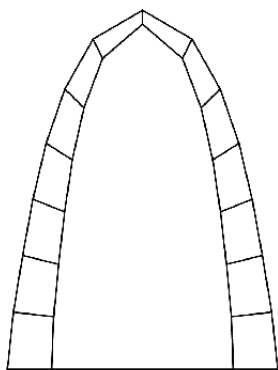

Obr. 30. rozměry půdorysu vycházejí z rozměrů EURO-palety

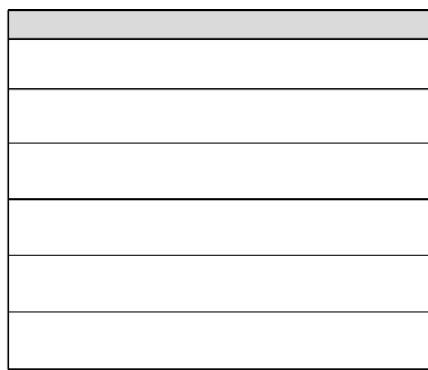
5.2.2 Umístění

Počítá se s umístěním na více místech. V centru i na okraji obcí.

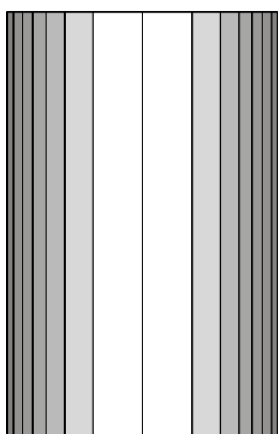
5.3 Konstrukce

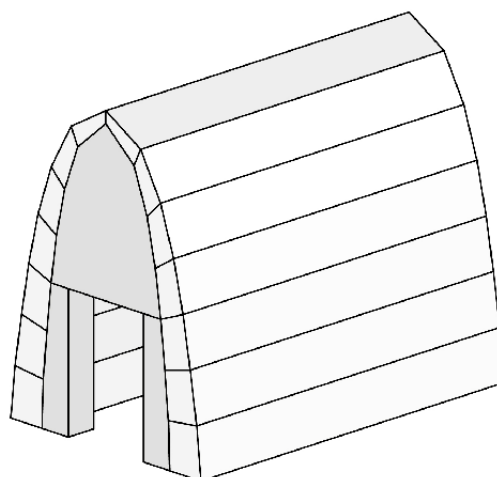
čelní pohled

boční pohled

horní pohled

iso pohled

Obr. 31. základní tvar přístřeší

5.3.1 Vyrovnání palet

Pro vyrovnání palet do jedné roviny se použije hadička naplněná vodou. Oba konce hadičky se zahnou směrem nahoru a poslouží jako spojené nádoby. Terén se vyrovná prkny a kamením.

5.3.2 Zatížení palet proti větru

K zatížení palet stačí kameny, které se vsunou na prkna do prostoru palety. Použít se dají také PET lahve naplněné pískem a hlinou.

5.3.3 Izolace proti vlhkosti od země

Proti vlhkosti od země izoluje přístřeší plastická folie, například PP deska šířky 3 mm. Dobře se dá využít toho, že se tato PP deska dodává ve velikosti 1600×2300 mm. Izolaci pomáhá také vzdálenost objektu od země.

5.3.4 Tvar

Výchozím tvarem je řetězová křivka. Objekt vychází z tvaru řetězové křivky. Důvodem k tomu je, že řetězová křivka poskytuje mimořádně stabilní tvar. Protahením tvaru řetězové křivky podél delší osy půdorysu vzniká zaklenutý prostor.

5.3.5 Rozměry

Další základní rozměry vycházejí z velikosti odpadové vlnité lepenky. Prázdné krabice poslouží jako výchozí surovina pro stavbu oblouku. Vlnitá lepenka se vyhazuje stále a ve velkém množství. Někteří lidé bez přístřeší se pohybují okolo kontejnerů na papír a vybírají pečlivě tříděný papírový odpad na prodej sběrným dvorům. S vlnitou lepenkou jsou denně v kontaktu. Lidé vyhazují krabice od všeho možného. Od měřítka krabice na boty, přes krabice na velkoplošné televize o rozměrech přes jeden metr, až po obaly na lednice o rozměrech přes dva metry na délku. Z vlnité lepenky se dají vyřezat stejné moduly na stavbu přístřeší. Jako stavebnice to musí být dostatečně malé. Smyslem je, aby se všechny moduly daly snadno přenášet ručně.

5.3.6 Vnitřní oblouk

Jako šablonu na vnitřní oblouk jsem si připravil řetěz z proužků z vlnité lepenky. Díly spojuji obyčejnou průsvitnou lepicí páskou. Mezi díly nechávám malé odstupy asi 5 mm, aby se díly mohly volně nahýbat. Spojuji 14 dílů o výšce 300 mm. Šířka oblouku je 1100 mm. Šířka stěn na spodním konci klenby je 250 mm. Prověšením řetězu mi vychází výška vnitřního prostoru na necelé dva metry.

Obr. 32. oblouk jako jeden z devíti modulů přístřeší

5.3.7 Vnější oblouk

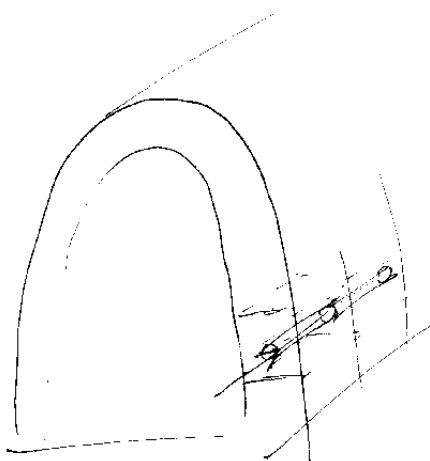
Pan architekt Mirko Baum doporučuje používat rozměry v rastru 25 mm. Proto jsem pro vnější oblouk použil 14 dílů délky 325 mm.

5.3.8 Nosníky – žebra klenby

Mezi vnějším a vnitřním obloukem je prostor pro nosníky z vlnité lepenky. Jednotlivé díly nosníku jsou do sebe zaklíněné truhlářským rybinovým spojem. V podélném směru jsou nosníky zajištěné výztužemi.

5.3.9 Výztuže v podélném směru

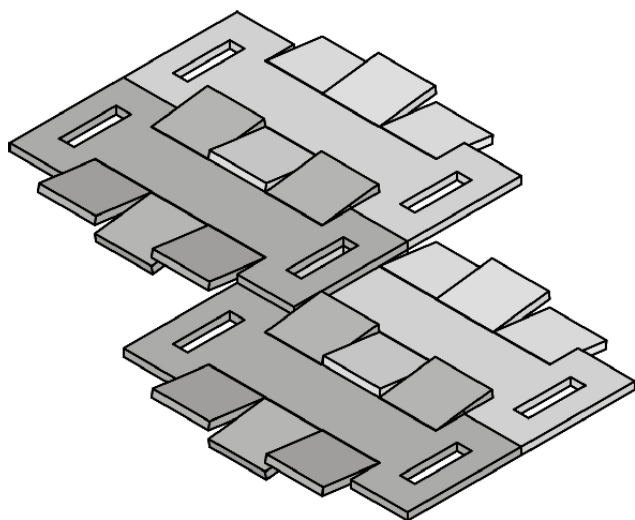
Jednotlivé díly tvoří skládačku, která dobře zapadá do sebe a je po složení již sama dostatečně pevná. Pokud budou nutné v žebrech oblouků, které by propojily žebra ještě pevněji, nabízí se několik možností: výztuže ze srolované vlnité lepenky, PET láhve, pruhy silnější pětivrstvé lepenky. Řadou výztuží je podélně napnuté lanko. Konce lanka jsou zajištěny.

Obr. 33. skica umístění vzpěr

5.3.10 Stěny oblouku a spoj se žebry

Pro zakrytí stěn jsem připravil šablonu na jeden prvek - „šindel“, který se pak opakuje uvnitř i vně stěn. Šindele zapadají do sebe navzájem a zároveň tvoří spoj se žebry klenby.

Obr. 34. navazování šindelů na sebe

5.3.11 Izolace proti dešti, vnější plášť

Proti dešti izoluje přístřeší dutinkový plast.

Obr. 35. detail spoje pláště s obloukem a horní přívod světla

6 POUŽITÉ MATERIÁLY

6.0.1 EURO-palety

Jako základ pro stavbu jsou použité čtyři EURO-palety. Palety se válejí volně po městě jako odpadový materiál. Jsou zdarma.

Obr. 36. provázání oblouků a EURO-palet vázací páskou a sponami

6.0.2 Izolační PP deska

Dodavatel dutinkového plastu na plášť přístřeší nabízí v sortimentu také PP desky (polypropylen) o rozměrech 1600 × 2300 mm. Tím se samo nabízí použít desku z jednoho kusu na EURO-palety jako izolační vrstvu od země. Izolace se zlepší, pokud se pod desku ještě

přidá vrstva z kartonových obalů na nápoje. Nápojové kartony jsou vodě odolné a obsahují tenkou vrstvičku hliníku.

Obr. 37. PP deska o rozměrech 2300×1600×3 mm

6.0.3 Vlnitá lepenka

Pětivrstvá vlnitá lepenka je použita na konstrukci oblouků. **Třívrstvá vlnitá lepenka** je použita na vnitřní stěny.

6.0.4 PET lahve

Slouží jako vzpěry. Spojují oblouky mezi sebou.

6.0.5 Šňůry

Šňůry svazují vzpěry. Napnutím šňůr se konstrukce pevně prováže v podélném směru. Vypnout šňůru lze například tak, že se na její konce napojí kuličkový řetízek na žaluzie.

6.0.6 Dutinkový plast

Kryje přístřeší proti dešti.

6.0.7 Vázací pásy

Polypropylenové vázací pásy spojují dohromady plášť, oblouky a dřevěné palety.

Výhodou je příznivá cena pod 1 Kč za běžný metr. PP pásy jsou lehké a dostatečně pevné. Spojují se svárem, kovovou, drátovou nebo plastovou sponou. Dodávají se v šířce 5–16 mm (tloušťka 0,45 - 0,65 mm, návin 900 – 6300 m, pevnost 600 – 3100 N).

Vázací pásek na kabely poslouží k napnutí spojů.

6.0.8 Písek a kameny

Jsou rozmístěné v prostoru palety. Zatěžují přístřeší proti větru.

Obr. 38. příklad umístění objektu u vývodu teplého vzduchu

7 JINÉ MOŽNÉ MATERIÁLY

Hlavním požadavkem na návrh přístřeší je nízká cena. Nabízejí se i dražší materiály. Jestli má stavba déle vydržet, pak stojí za úvahu použít dražší materiály. Andrea Palladio uvádí v Knihách o architektuře trvanlivost stavby jako jedno ze základních měřítek kvality.

7.0.1 Cartonplast, proplast

Polypropylenové dutinkové desky. Proplast je alternativa papírové vlnité lepenky. Je vyrobený z extrudovaného polypropyleny. Výhodou je odolnost proti vodě a vlhkosti. Používá se k výrobě obalů. Má vysokou pevnost, houževnatost a nízkou hmotnost, při zachování dobrých mechanických vlastností. Proplast je odolný vůči povětrnostním vlivům. Je vhodný k ultrazvukovému svařování, ohýbání za tepla, mechanickému spojování a děrování.

Technické parametry: extrudovaný polypropylen. Plošná hmotnost 250 až 1 500 g na metr čtvereční. Tloušťka 2 až 10 mm (+/-5%). Je možná úprava pro samouhasitelnost.

7.0.2 MgO panely

Jsou zde uvedené jako alternativní materiál. MgO panely jsou známé například jako stavební desky Megapan. Tyto desky jsou v pevnosti, tlaku, ohybu a stříhu [20] až násobně lepší než jiné desky na bázi cementů či sádry. Jsou určeny do nosných konstrukcí i jako pohledový obklad. Jejich základ tvoří cementové pojivo z oxidu a chloridu hořečnatého a vody. Dále je to výztužná síť ze skelných vláken a specifické plnivo (dřevěná drť).

MGO panely se vyrábějí hlavně v Číně. Další výrobci jsou například v Hong Kongu (12), Turecku (7), Íránu (4), Indii (3), Estonsku (2), na Taiwanu (1) a také v Belgii (1) a v Rusku (1). Belgickým výrobcem je firma „bestwood“. Průměrná cena panelu je okolo 4 amerických dolarů za jeden metr čtvereční. Na trhu v ČR a SR je dodává například společnost Xnergie, s.r.o.

8 CENA

Cena za materiál je nižší než 1000 Kč. Největší položkou je ochrana proti dešti z dutin-kového plastu, 600 Kč. Vlnitá lepenka je zdarma jako odpadový materiál. K izolaci od země poslouží nápojové kartony s vrstvou hliníku. Vázací pásy jsou korunovou položkou. EURO-palety jsou rovněž nalezené jako odpadový materiál. Spoje jsou dílem lepené tavným lepidlem, dílem zajištěné sponkami. Cena spojovacího materiálu je do 100 Kč.

ZÁVĚR

Pan Mlčoch pozval ve své výtvarné akci před třiceti lety ostatní na přespání dovnitř – do galerie. Cílem této práce je společnou stavbou přístřeší a pozváním na přespání ven upozornit na neřešený závažný společenský problém bytí bez přístřeší.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] 1: ARAVENA, Alejandro, , Sociální bydlení Iquique , 2009
- [2] drs, [online]. 2009. <http://www.drs.ch/www/de/drs/118315.pinellas-hope-obdach-los-in-florida.html>
- [3] 3: FOJTÍKOVÁ, Pavlína, , Význam psů v životě bezdomovců, 2009
- [4] 4: HEJNA, Libor, , Bakalářské práce, 2010
- [5] CHAUHAN, Naresh, *o pohovce z lepenky* [online]. .
<http://www.thedesignblog.org/entry/disposable-cardboard-bed-for-homeless-nomads>
- [6] 6: kolektiv autorů, , Seminář o problematice pomoci lidem bez přístřeší, 2010
- [7] Makking & Bey, [online]. 2008. <http://we-make-money-not-art.com/archives/2008/08/the-milan-triennale-is-the.php>
- [8] Makking & Bey, *blog o designu* [online]. 2010. <http://we-make-money-not-art.com/archives/2004/09/urban-furniture.php>,
- [9] MAŤEJKA, Štěpán, *Hromadné přístřeší* [online]. 2009. <http://hn.ihned.cz/c1-44702130-jak-se-ladi-praha>
- [10] MICHUT, Zdeněk, *Norská architektura, poznámky z cest.* [online]. . <http://velka-cesta.webnode.cz/news/norska-architektura/>
- [11] MINKE, Gernot, *Příručka hliněného stavitelství.* 1. vydání. . : Pagoda, Bratislava. , 2009. ISBN 978-80-969698-2-1.
- [12] OOLSEN, [online]. 2010. <http://www.oolsen.net/ooblog/labels/social.html>
- [13] RD Rýmařov, [online]. . <http://www.ceskestavby.cz/clanky/drevostavby-steny-stavba-domu-6865.html>
- [14] SEDLICKÁ, Dagmar, *Fenomén Šípek.* Vydání první, Praha 2008. : Mladá fronta a.s., . 184 stran ISBN 978-80-204-1629-2.
- [15] SCHIPPER, Daniel, [online]. 2010. . <http://origamiblog.com/page/4>, <http://www.danielschipper.nl/projects/shelter>
- [16] 16: ŠALBABOVÁ, Jana, , Bezdomovci očima mladých dospělých, 2009
- [17] 17: VAŠÍČKOVÁ, Lucie, , Meziválečné sociální bydlení na Moravě, 2009
- [18] *13 tisíc kilometrů* [online]. . <http://m.metro.cz/index.php?action=showArticle&ar->

ticleId=1120

- [19] *ppod* [online]. . <http://europaconcorsi.com/projects/17798-Ppod-Mobile-Theatre/print>
- [20] [online]. . <http://www.ceskestavby.cz/clanky/stavebni-deska-s-vyjimecnymi-vlastnostmi-18889.html>
- [21] [online]. . http://hoff-andersen.blogspot.com/2010_04_01_archive.html
- [22] [online]. . <http://www.ceskatelevize.cz>
- [23] [online]. 2010. <http://www.tinyhousedesign.com/2009/02/27/tiny-house-home-less-shelters-to-weather-the-economic-hurricane>
- [24] [online]. 2010. <http://www.worldarchitecture.org/world-buildings/world-buildings-detail.asp?position=detail&no=3774>
- [25] [online]. . <http://www.fabrikanten.at>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. bez přístřeší v Milánu, autor: Gae La Rocca (Zanni).....	10
Obr. 2. náměstí zaplněné popelnicemi, Linz.....	18
Obr. 3. spánek u mostu Legií (vlnitá lepenka jako používaný materiál).....	20
Obr. 4. stany spolku Děti Dona Quijota podél kanálu Saint Martin.....	26
Obr. 5. lidé bez přístřeší na pohřbu Abbe Pierra, autor: grazyna letellier (ninaL).....	27
Obr. 6. Štěpán Matějka, přístřeší ve Vrchlického sadech v Praze.....	30
Obr. 7. Jiří Čunek s domovníkem Michalem Dunou, Zdeněk Němec/čtk.....	31
Obr. 8. Kengo Kuma, Umbrella House, 2008, Milano, zdroj: wmmna.....	32
Obr. 9. Anna Rita Emili (altro), Casa gonfiabile, Roma 2001. zdroj: wmmna.....	33
Obr. 10. Oskar Leo Kaufmann, Carton House, 2002, zdroj: wmmna.....	34
Obr. 11. Sociální bydlení Quinta Monroy v chilském Iquique, pramen: časopis Era.....	35
Obr. 12. Daniel Schipper, Origanmi přístřešek	36
Obr. 13. Daniel Schipper, Origanmi přístřešek , Pramen : [15].....	36
Obr. 14. divadelní stan pPod.....	37
Obr. 15. schéma rotace tvaru divadelního stanu pPod.....	37
Obr. 16. pohovka z vlnité lepenky.....	38
Obr. 17. Kinetická struktura podobná deštníku, 2008, Čína.....	39
Obr. 18. mobilní přístřeší od Paula Elkinse.....	40
Obr. 19. mobilní přístřeší od Paula Elkinse.....	40
Obr. 20. tábor na Floridě, hospodářská krize, foto Peter Voegeli.....	41
Obr. 21. mobilní přístřeší EDAR (Everyone Deserves A Roof).....	42
Obr. 22. produkty firmy Instant Housing.....	42
Obr. 23. malá chatka jako alternativa stanům.....	43
Obr. 24. práce studentů z Emily Carr University.....	43
Obr. 25. Skica Waltera Bauersfelda pro planetárium Zeiss, pramen:Zeiss Archiv Jena.....	52
Obr. 26. Stavby v Kamerunu, vesnice Musgum.....	53
Obr. 27. montáž dílů do sebe.....	58
Obr. 28. postupné zaplňování stěny.....	59
Obr. 29. schema skladby přístřeší.....	60
Obr. 30. rozměry půdorysu vycházejí z rozměrů EURO-palety.....	61
Obr. 31. základní tvar přístřeší.....	62
Obr. 32. oblouk jako jeden z devíti modulů přístřeší.....	64
Obr. 33. skica umístění vzpěr.....	65

Obr. 34. navazování šindelů na sebe.....	66
Obr. 35. detail spoje pláště s obloukem a horní přívod světla.....	66
Obr. 36. provázání oblouků a EURO-palet vázací páskou a sponami.....	67
Obr. 37. PP deska o rozměrech 2300×1600×3 mm	68
Obr. 38. příklad umístění objektu u vývodu teplého vzduchu.....	69